

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

GEORG BRANDES
ARMAND
CARREL

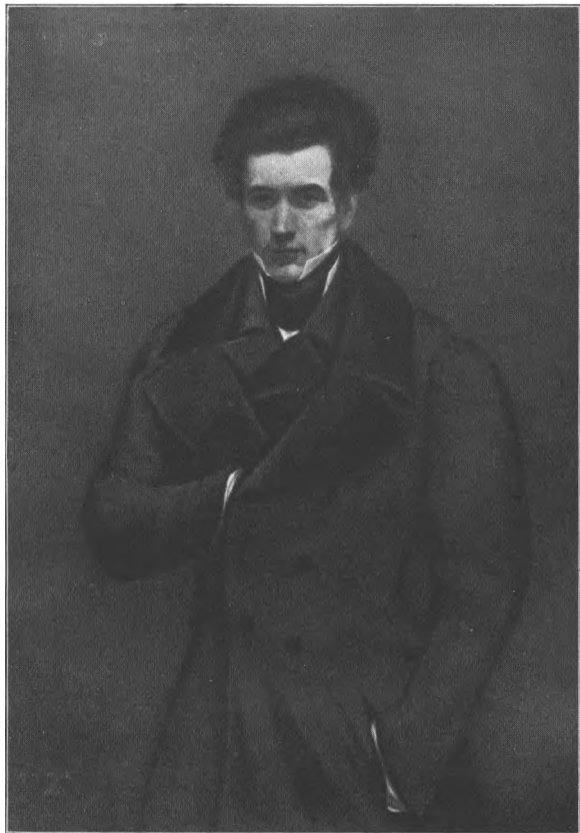
KJØBENHAVN OG KRISTIANIA
GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG

1911

GEORG BRANDES
ARMAND CARREL

KJØBENHAVN OG KRISTIANIA
GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG
1911

ARMAND CARREL
(1833)

I

E^N af de mærkeligste og største Skikkelser fra det 19. Aarhundredes første Aartier er i vore Dage næsten glemt. I Lansons omfangsrige Værk om den franske Literaturs Historie nævnes end ikke hans Navn. Den nulevende Slægt trænger til at dette Navn, Armand Carrel, opfriskes i dens Erindring.

Adel er ikke nogen Standsforret, thi Ingen har været adeligere end han, der kom til Verden i en borgerlig Købmandsfamilie i en lille Lejlighed bag den Butik, hvori hans Fader solgte Lærred.

Armand Carrel fødtes 8. Maj 1800 i Rouen, hvor nu hans Statue staar.

I den lærde Skole var han en opvakt Elev, men uden stadig Flid. Han gjaldt for et uroligt Hoved og bragte sine Kame-rater i Kog. Tag dig i Agt, sagde en Dag

Bestyreren til ham, med dine Ideer ender du med at revolutionere hele Skolen. Den halvvoksne Dreng skal have svaret: Giver jeg en Dag mine Tanker Luft, revolutionerer jeg mer end den.

Det er vistnok en Overdrivelse, naar det fortælles, at han, 28 Aar gammel, endnu kunde en hel Bog af Vergil udenad, som han ikke havde guset siden Skoletiden, men sikkert har han kunnet fremsige store Stykker af Æneiden som af Samtidens Digtere, Casimir Delavigne, Béranger og andre. Der findes en Beretning om, hvorledes han i en Kres af unge Officerer, der fortalte slibrige Historier, tilvejebragte Taushed og en bedre Tone ved at fremsige Oden *Le Vengeur*.

Paa Krigsskolen i St. Cyr studerede han Historie og Krigskunst. Han havde jo som Barn oplevet Kejserdømmets blændende Bedrifter, og som Dreng Napoleons uhørte Ulykkesskæbne, der meddelte disse Bedrifter ny Poesi. Dog var det Republikens Generaler, en Hoche, en Kléber, der stod for ham i en ³Hædersglans, mod hvilken

Frankrigs senere beskedne Situation i Europa stak smerteligt af. Hans første Drømme gjaldt da Krige for Frankrig og Friheden.

I St. Cyr gjorde han sig bemærket ved sin Sans for de militære Øvelser og ved sine politiske Meningers Dristighed. Restaurationstidens Statskunst var ham en Gru. En Dag sagde Skolens Kommandant, General d'Albignac, til ham, at med politiske Anskuelser som hans kunde han have spillet en Rolle under Revolutionen, men Revolutionstidsalderen var forbi; hvis han ikke vilde rette sig efter de Advarsler, man gav ham, saa vilde man sende ham hjem at føre Alenen i sin Fars Magasin. Hr. General, svarte Carrel, ifald jeg nogensinde skulde tage min Fars Alen i min Haand, saa vil det ikke blive for at maale Lærred. Dette dristigt truende Svar indbragte ham Arrest; der var endog Tale om at udvise ham af Skolen.

Generalen beklagede altsaa, at Carrel ikke var født 25 Aar forinden. Sikkert er det, at hans Temperament passede bedre

til 1795 end til 1820. I visse Henseender vilde han, trods Farer og Strabadser, have følt sig paa sin Plads som Officer under Hoche eller Bonaparte. Han var saare krigersk af Naturel og skabt til at befale. Men han var daarligt i Stand til at lyde og tjene. Den passive Lydighed, Haabet om Forfremmelse, den Disciplin, Uniformen betegner og kræver, vilde efterhaanden have vist sig at stride mod hans Væsen.

Om fremragende Mænd kan ofte med ubetinget Ret siges, at de kom for tidligt til Verden til i den at føle sig tilpas; de er forud for deres Tid. Det gælder ogsaa om Carrel, men forsaavidt ikke ubetinget, som han trods fremskredne Meninger, trods sin undertiden overraskende Gave til politisk at forudse fjern Fremtid, vilde have følt sig i visse Maader lykkeligere og have faaet adskillige af sine ypperste Evner bedre udfoldede, ifald han var bleven født en Menneskealder forinden.

Mens han i 1821 var Underlieutenant i 29de Linjeregiment, deltog han i en af

Sammensværgelserne mod Restaurationen, og blev vel ikke opdaget som Deltager, men gjaldt for en Officer med farlige Meninger, paa hvem man ikke kunde lide.

Han optraadte første Gang som Forfatter, mens hans Regiment laa i Marseille. Et Brev til de spanske Cortes, han havde udgivet, blev bragt hans Divisionsgeneral, Baron de Damas, som tilgav ham, viste ham Godhed, men opfordrede ham til at slaa sig Politiken af Hovedet.

Det har vel været saare ungt, det, den 21aarige Carrel har tilskrevet det spanske Parlament; men han har sikkert været helt deri med sine Idealer. Og naar vi betænker de andre Officerer, som samtidig gør sig gældende i den franske Literatur, saa er i Grunden han den eneste, der bringer os Ridder-Idealet, svøbt i Napoleon-Epopeens Kappe. Den sytten Aar ældre Henri Beyle bringer os i sine Bøger og Breve fra sine Felttog lykkelige Erindringer om Opholdet i Norditalien, særligt i Milano, brogede Erindringer om Koldblodighed, udvist i Tyskland og Rus-

land, endelig den berømte Beskrivelse af Valpladsen under Waterloo-Slaget; men saa stor han er som Geni, Beyle er en Skeptiker. Den 27 Aar ældre Courier er kun Officer af Profession, er en Forfatter med udsøgt Prosa, med herlig, omend kunstlet Simpelhed, men bringer os intet Pust fra hin store Tid. Alfred de Vigny, kun et Aar ældre end Carrel, er som Officer, skønt uden Tro paa Kongedømmet, helt og holdent Ludvig XVIII's Mand.

I Carrel alene staar den franske Krigeraand fra hine Dage os literært for Øje i en Idealskikkelse uden Lyde, lutter Begejstring, Handlekraft og bidende Ironi.

II

Det spanske Felttog forberedtes. Chateaubriand vilde for at styrke Kongedømmet af Guds Naade genindsætte den elendige Ferdinand af Spanien paa den Trone, hvorfra hans Folk havde fordreyet ham. Carrels Regiment skulde til Spanien, han selv blev af Mistro og til Straf holdt tilbage i Aix ved Regimentsmagasinet. Han tog da i Marts 1823 sin Afsked, og en Uge efter at have faaet den, gik han i en Baad til Barcelona, hvor man organiserede en fransk Bataillon, hvis Uniform var Kejsertidens gamle Gardes med den trefarvede Kokarde og en Ørn.

Han vidste, at han i det Tilfælde, at de tre Farver ikke gjorde Mirakler og omvendte den franske Hær til Frafald, for bestandig umuliggjorde sig en Fremtid i Frankrig.

Mange af de franske Flygtninge tillagde sig selv Grader, der ikke tilkom dem. Carrel fremstillede sig med sin uanselige Grad som Underløjtnant, og de Forhaabninger, hvormed han var indtruffet, faldt, saa snart han blev Vidne til den spanske Regerings Uduelighed. Men han udmærkede sig straks ved Uforfærdethed og Skarpblik.

Det var blevet hans Bataillon lovet, at den ikke skulde blive anvendt mod den franske Hær, men mod den kongelig spanske, Insurgenthæren, som den kaldtes. Dog ved Mataro blev den konstitutionelle spanske Hær slaaet af den franske, og Carrel frelste kun ved et heldigt Tilfælde sit Liv. Hans Penge var slupne op. En fattig spansk Marketenterske hindrede, at han bogstavelig døde af Sult.

Han levede da som altid ensomt. Han havde taget en 30 Bind med sig, hvori han læste — Halvdelen af dem gik tabt — og han fjernede paatrængende Soldater, der vilde gøre sig gældende som Kamerater, ved Trusler om Sabelhug. Saaledes

hans Liv igennem. Han holdt sig for sig selv. Aaret efter, da man i Fængslet i Toulouse havde indelukket ham med almindelige Forbrydere, forbeholdt han sig her i Fællesrummet en Krog, hvor Ingen kom for at forstyrre ham. Han indjog Skræk og Ærefrygt endog her, skabte Ensomhed omkring sig. Syv, otte Aar senere sidder han paa *Nationals* Kontor. Det er Dagen efter et Partimøde. Man melder en republikansk Deputation. En af Herrerne træder frem og begynder barsk: Borger Carrel, vi Turde jeg bede Dem sidde ned, mine Herrer, siger Carrel artigt med iskold Høflighed Borger Carrel! — Men sæt Dem dog ned, mine Herrer! og han tvinger dem, blot ved denne Modtagelse, til at stemme Tonen ned og rette den efter hans.

Franskmænd og Italienerne, en lille Flok paa omtrent 500 Mand, der spredt havde gjort Tjeneste som Frivillige, blev sammensmeltede under Navnet *Den liberale Fremmedlegion*. De udgjorde en lille Bataillon og en svag Eskadron Lansenerere,

og stilledes under Befaling af Kommandant Pachiarotti, en sjælden Mand, en stor Karakter, efter Carrels Opfattelse som skabt til Øverstbefalende. Da han var bleven dødeligt saaret, og siddende paa sin Hest, støttet og ledet af Carrel, maatte foretage en lang og pinlig Marche, sagde han til sine Omgivelser: Jeg trænger ikke mere til noget, men jeg anbefaler Jer denne ædle, unge Mand.

Det lille Korps, der blev ugleset i Barcelona af dem, der frygtede, at disse fremmede Revolutionæres Nærværelse skulde paadrage Byen de franske Troppers Uvilje, anvendtes paa alle de farligste Poster og fik tilsidst i December det Hverv at foretage et Angreb udenfor Barcelona. Legionen tog ved Midnat afsted paa Baade, gik om Morgenen i Land fire Mil fra Byen bag den franske Hær. Efter fem, sex Dages Marche ankom den til Figuières. Her havde den to blodige Sammenstød med den franske Hær ved Llado og ved Llers. Man havde indbildt den, at den kun behøvede at udfolde den trefarvede Fane for at Hæ-

ren i Masse skulde gaa over til den. Men den svingede til ingen Nytte de glemte Farver og viste dem da kun den sidste Ære at lade sig nedskyde under dem¹⁾). Legionen mistede Halvdelen af sin Styrke. Den Trup, der var tilbage, Levningerne af de franske Kompagnier, var den eneste, der i denne Vanskæbne havde bevaret en militær Holdning. Den overgav sig først, da det mundtligt var blevet forsikret disse Franskmænd af General de Damas, der ved et mærkeligt Tilfælde her paany stod overfor Carrel, at de skulde blive behandlede ganske som Spanierne. De blev da ikke grebne med Vaaben i Haand (som det senere sagdes i Processen imod dem), men de nedlagde Vaabnene efter Indgaaelsen af en Kapitulation, der sikrede dem Krigens Honneurs. Officererne beholdt

¹⁾ Carrel selv udtrykker sig paa denne Maade: Ceux qui vinrent y agiter inutilement aux yeux de nos soldats des couleurs oubliées, et qui, avant d'enterrer ce drapeau qui trompait leurs espérances, crurent lui devoir cet honneur d'être encore une fois mitraillés sous lui.

deres Vaaben, deres Uniform og deres Bagage.

I den skrevne Kapitulation staar der om dem: Alle de Fremmede, der findes mellem de konstitutionelle Tropper, skal behandles efter deres Grad, som de andre Fanger af den konstitutionelle Hær. Hvad dem iblandt dem angaar, som er Fransk-mænd, forpligter Generalløjtnanten sig til, af al Magt at ansøge om deres Benaadning. Han haaber at opnaa den.

Mundtligt lovede han tilmed at skaffe dem Passer, ifald man skulde ville føre dem til Frankrig for at anklage dem.

Desto større var Skuffelsen, da de blev satte i Fængsel i Castillet, og stillede for en Krigsret i Perpignan. Krigsretten erklærede sig for ubeføjet. Regeringen lod dem da stille for en ny.

Den afgørende Beskyldning var den, at have baaret Vaaben mod sit Land og sine Landsmænd. Man sammenlignede Carrels Handlemaade med Emigranternes, der under Revolutionen i fremmede Uniformer var gaaede i Land ved Quiberon, og hvis

Færd han sikkert selv tidt havde fordømt. Der var dog Forskel paa at lande i sit eget Fædreland for at paaføre det Krig under Fremmedes Kommando, og saa at kæmpe i et andet Land mod en fremmed Regering, der vilde den Frihed til Livs, for hvilken han ogsaa havde ønsket at kæmpe i Frankrig. Carrel har selv senere skrevet derom: I deres stadige og skæbnebestemte Omdannelser drager Forholdene ikke alle Fornuftvæsener med sig og betvinger ikke med samme Lethed alle Karakterer; naar man forstaar dette, kan man tilgive de Protester, der hæver sig i Fortidens Navn, adskilligt. Naar en Tidsalder er til Ende, bliver dens Støbeform sønderbrudt og kan ikke mere bringes tilveje. Men de Stykker af den, som ligger paa Jorden, afgiver undertiden et smukt Syn.

Carrel hævdede i sit Forsvar, at den Stilling, han kom til at indtage Ansigt til Ansigt med den franske Hær, ikke var tilsigtet, men «en ulykkelig Følge af de Anskuelser, som havde ført ham til Spa-

nien». Han værgede sig med Rette hefligt mod Ordet Overløber.

16. Marts 1824 dømte Krigsretten ham til Døden. Men Regeringen -- Damas var nu Krigsminister -- synes ikke at have villet lade ham skyde, kun at have villet knække ham og tvinge ham til Ansøgning om Benaadning.

Fængslet var urimelig haardt. Soldater og Officerer var sammenstuede. Ble En syg, ventede man med at overføre ham til Hospitalet, indtil han var døende, og saa blev han lagt i Stue med almindelige Forbrydere. Fangerne førtes kun én Gang om Dagen ud i fri Luft, og i Fængslet var Stanken kvælende, som Maden skrækelig. I den varme Tid maatte Officererne, for at kunne aande, skiftevis nærme sig en af de to Ventil, der var i deres Nærhed.

De blev syge, naar de kom fra det fugtige Fængsel ud i Solen, og omvendt. De havde kun det bare Gulv at sove paa.

Carrel sagde en Dag, hviskende for ikke at høres af sine Fæller, til sin Forsvarer:

«Jeg vilde gerne dø for dem». — Han vilde drage de Farer, der truede hans Vaabenfæller sammen om sig alene. — Under disse Vilkaar læste han daglig vanskelige Bøger og gjorde Excerpter.

24. April 1824 blev Dommen ophævet for to Formfejl. Carrel blev da sendt fra Perpignan til Toulouse og stillet for Krigsretten der, underkastet ny Forhør.

Efter hans Forsvarstale applauderede endog Gendarmene, hvad der gjorde et dybt Indtryk paa ham selv som paa Andre. Carrel, som beraabte sig paa det i Spanien givne Ord og paa Kapitulationens Paragrafer krævede Frigivelsen som en Ret, vilde hellere miste Livet end ansøge om Naade eller blot gøre en Indrømmelse. Med største Møje fik hans Advokat ham til at indtage en Holdning, der gjorde Frikendelse mulig.

Publikums Interesse for ham havde fra først af været overraskende stor. Hans stolte Ungdom, hans Holdnings Fasthed og hans Tales Mandighed, den Maade,

hvorpaa han bar Fængselslidelser uden Klage, havde udpeget ham som Helt.

Det viste sig da ogsaa senere, at hans Optræden fik ubefæstede Sjæle blandt Tilskuerne til at skifte politisk Overbevisning og antage hans -- indtil de nogen Tid efter skiftede paany og vendte sig imod ham.

I Juli Maaned 1824 blev han omsider frikendt med 6 Stemmer af 7.

III

Da Carrel kom ud af Fængslet i Toulouse, var han i stor Vanskelighed med, hvad han skulde tage sig for. Hæren var lukket for ham. Han kunde ikke vedblive at være Officer; trods sit militære Kald var han jo desuden for uafhængigt anlagt. Da han ikke havde taget den filosofiske Eksamen, kunde han ikke blive Advokat, hvortil han havde Talent. Han tænkte da paa at uddanne sig til Købmand, saa lidet han egnede sig dertil, da den udmærkede Historiker, Augustin Thierry, foreslog ham Sekretærpladsen hos sig. Thierry's Syn var svækket. Han tilbød den unge Mand samme Gage, han som Officer havde oppebaaret. Han undgik ethvert ydmygende Ord, bad ham «hjælpe sig med sine historiske Under-

søgelse». Arbejdet, sagde han, bliver ikke morsomt, men der vil kunne læres et og andet af det. Det var Historien om Normandiets Erobring, han havde for. Det gjaldt at ordne Optegnelserne og senere læse Korrekturen.

Thierry havde den Vane, atter og atter at skrive om. Carrel mente, han derved tidt svækkede det første Udkasts Fortrin. Han, der selv altid skrev *alla prima*, foreslog undertiden Thierry et kraftigere Udtryk for et svagere, og denne har i en Fortale udtalt sin Tak derfor.

At Thierry var ikke blot tilfreds med Carrel, men klar over hans Evner, viste sig da Madame Carrel, hvem Sønnens Stilling hos Thierry syntes lidet betryggende, tog til Paris og henvendte sig til den store Historiker: Troer Hr. Thierry, at min Søn vil trænge igennem og at han har en Fremtid? — Jeg svarer for ham som for mig selv, sagde Thierry, jeg har nogen Erfaring med Hensyn til literær Begavelse. Deres Søn har alle de Evner, der betinger Heldet.

Kun tre Fjerdingaar blev Carrel hos Thierry. Efter et halvt Aars Forløb allerede vilde han ikke længer modtage Sælær, da han ansaa sig for tilstrækkeligt lønnet ved Thierry's Indledning til den Oversigt over Skotlands Historie, han udarbejdede for et Forlag. Han lod sig dog overtale til at blive tre Maaneder endnu, under hvilke han forfattede en tilsvarende Haandbog i Grækenlands Historie. Bøgerne blev ret vel solgte, men gjorde ingen Opsigt, var ogsaa kun Arbejder af anden Rang.

Nødtvungen syslede Carrel da paany med den vanvittige Tanke at slaa sig paa Handel. Med et Par Venner, forhenværende Officerer som han selv, aabnede han en Boglade. Det var bag Butiken, at han skrev sin historiske Fremstilling af Kontrarevolutionen i England, hvori der er langt mere af hans Væsen end i de tidligere Bøger. Stuart Mill, denne grundige Kender af Englands Historie, beundrede denne Bog som langt det ypperligste Værk, der nogensinde var skrevet

om Kontrarevolutioneu, som det Værk, der paa hver Side røbede Forfatterens politiske Indsigt og det praktiske Skarpsind, der krævedes til at forstaa den engelske Restaurationstids Omskiftelser. Men det var til et vist Punkt Hentydningshistorie. James II var saaledes bedømt, at Læseren maatte tænke paa Karl X. Carrel vilde her forudsige Restaurationen de Skær, hvorpaa den maatte strande, og bane Vej for Huset Orléans. Han endte i den første Udgave Indledningen med Ordene: «Ved at afsætte James II og indsætte William af Oranien viste England endelig sin Forstaaelse af at for at bevare Kongedømmet maatte man genføde det, det vil sige: skille det fra Legitimitetsprincipet». Hentydningen til Ønskeligheden af Huset Orléans' Tronbestigelse blev snart af ham selv fundet for tydelig og derfor strøget.

I Modsætning til det legitime Kongedømme stillede han dengang det Kongedømme, hvori der samtykkes, *le royaume consenti*.

Carrel begyndte nu at skrive i Bladene, bl. a. i Saint-Simonisternes Tidsskrift *Le Producteur*.

En Dag fik han som Begynder af Redaktøren, der pegede paa et Sted i hans Artikel, den Tilrettevisning: «Saaledes skriver man ikke». Han svarte: «Jeg skriver ikke som *man* skriver, men som *jeg* skriver».

I 1825 havde Saint-Simonismen endnu ikke frembragt sine senere, udæskende Dogmer og udgav endnu ingenlunde Saint-Simon for en Budha eller en Christus. Men den frembød for voltairiansk anlagte Aander allerede let angribelige Sider. Da Stendhal gjorde Løjer med St. Simonisternes Lærdomme, svarte Carrel ham, betegnede sig selv paa visse Punkter som Lærling af St. Simon, og røbede Fremsyn i en Sætning som denne: «Arbejderne er ikke en Klasse i Samfundet, men Samfundet selv; Arbejdet vil blive det gamle Europas sidste Reformator».

Han saa i denne Lære kun en ædelmodig Indsigelse til Fordel for de frembringende Klasser og for det miskendte

Arbejde. Han var i Virkeligheden for krigersk anlagt til at omfatte St. Simon's Fredstanker med synderlig Varme eller til at kunne gaa ind paa denne nytte-
dyrkende Mystik, der vilde gøre Industrien til en Religion.

Hans Artikel indeholdt et lille, iøvrigt meget sundt Forsvar for de legemlige Nydelser, men som klæder en Mand af hans aandelige Beskaffenhed pudsigt: «Skam faa Den, der ved sin egen Fejl spiser daarligt! Ære være Den, som forøger sit Velvære og samtidigt de manges!»

Han aabenbarer i disse første Skrifter og Artikler ikke noget udpræget literært Talent, han tager sig ud som en Handlingens Mand, der ved Situationens Ugunst ser sig henvist til Literaturen.

I sin Indledning til Paul Louis Couriers Samlede Værker fremsætter han den Paa-stand at en stor Skribents Liv afgiver den bedste Uddydning af hans Skrifter; især siger han, gælder det om Den, der ikke er slaaet ind paa Literaturen som paa en Løbebane, og hvis Indbildnings-

kraft ikke i den tidlige Ungdom er bleven fattiggjort mellem fire Vægge eller i sluttet Selskab, hvor Literatorer stikker Hovederne sammen.

Om ham selv gælder det, at i disse første Forsøg fængsler hans Person mer end hans Talent; om Courier har Sætningen neppe Gyldighed. Denne var som Prosaist en mange Gange større Kunstner end Carrel, men han var en langt ringere Personlighed, ringe som Officer, Desertør uden Skrupler, saa fjern fra Carrels Helte dyrkelse som han selv var fra at være en Helt. Carrel, der var Stridsmand med Liv og Sjæl, betragtede Krigskunsten som den ædlest af alle Kunster og Krigen selv som en uundgaaelig, til et vist Punkt gavnlig Sag. Han troede, et Samfund i stadig Fred vilde forsumpe. Naar Krigen var retfærdig, virkede den kun hærdende paa Folkekarakteren. Det gjaldt om, ikke af Fredskærlighed at undertrykke de Egen-skaber, der i sig selv værdifulde kom til uordenlig Aabenbaring i Krigen, men hvis Kilde var ædel og frugtbar.

I sin Afhandling om Rhin- og Rhin- og Mosel-Hærene i 1792 udvikler Carrel, at ingen Kunst stiller de Krav til Menneske-aanden som Krigens. Den kræver i samme Grad Forstand, talløse tekniske Kundskaber, Administrationsfærdighed, Menneskekundskab, Snarraadighed og Karakter af Feltherren: «Ved hver Bevægelse maa han tænke paa Igaar, Imorgen, Flankerne, Bagtroppen. Han maa flytte Alting med sig, Skydeforraad, Levnedsmidler, Hospitaler, maa regne paa én Gang med Vejrliget og med Menneskenes Modstandskraft. Og alle disse Elementer, der — saa forskellige og bevægelige — uden Ophør ændres, dem maa han sammenfatte trods Kulde, Varme, Sult og Kugler. Mens han overvejer, tordner Kanonerne, og hans Hoved er truet; hvad der er værre: Tusinder af Mennesker betragter ham, søger Haabet om deres Frelse i hans Træk, og bag dem staar Fædrelandet med sine Laurbær og Cypresser; men alle disse Billeder maa forjages; det gælder om at tænke hurtigt; thi et Minut endnu og Lejlig-

heden er gaaet tabt og istedenfor Hæder venter Skam De, der har drømt om stadig Fred, kender ikke Mennesket eller dets Bestemmelse. Altet er én uhyre Handling; Manden er født til at handle. Hvad enten han er bestemt til Lykke eller ej, saa meget er vist, at Livet aldrig synes ham mere udholdeligt end naar han handler kraftigt; saa glemmer han sig selv, føler sig draget med, og ophører at benytte sine Evner til at tvivle, spotte, ødelægge sig og gøre ondt. Et Samfund i stadig Fred vilde forraadne! Hvad var Frankrig henad Slutningen af det 18. Aarhundrede!»

Armand Carrel maler i disse Ord sig selv som han var kort før Julirevolutionen.

Det første, Carrel skrev, hvori han lagde sit literære Talent for Dagen, var to store Artikler om Spanien og den spanske Krig, som han offentliggjorde Aar 1828. Han fremstille her kortelig Oprøret mod Franskmændene 1808, og Cortes' Oprør mod Ferdinand i 1820, fortalte om de

Planer til Indgriben, Chateaubriands Ministerium lagde i dynastiske Formaals Tjeneste og om dets Trusler, der først mødtes med Vantro. Han talte med lige upartisk Respekt om den franske Hær, han selv havde bekæmpet, og om Rafael Riego y Nunez, den tapre Mand, der 1808 havde fægtet mod de Franske, 1820 var Oprørshøvding og Feltmarskal, 1822 Præsident for Cortes, men som 1823 blev haardt saaret i Krigen, af de Franske udleveret til den spanske Regering, og barbarisk henrettet. Han skildrede de revolutionære Høvdinges utilgivelige Slaphed overfor det fjendtlige Indfald, deres blinde Tryghed, den taabelige Tillid, som de i Kraft af parisiske Avisartikler nærrede til væbnet Bistand fra den europæiske Liberalisme, og deres Haab om, at den franske Hær, da den mest bestod af gamle bonapartistiske Soldater, vilde indtage en passiv Holdning. Han fremstillede denne franske Hærs Forsagelse overfor det Løsen, der forvandlede den til Troens Hær (*armée*

de la foi), endelig den uundgaaelige Udgang af denne politisk uforstandige Krig.

Ved denne Skildring vakte han ogsaa Interessen for det lille Korps i franske Uniformer, Mænd af alle Folkeslag, under Kommando af en Mand med stor Karakter, der marcherede, hvor Pachiarotti førte dem hen, led og kæmpede uden Haab om Ros derfor eller om at kunne ændre den fortvivlede Tilstand, hvori deres Sag befandt sig, uden anden Udsigt for Øje end den til elendig Død paa Valpladsen eller til forsmædelig Død for Exekutionspelotonen.

IV

Bladet *National*, til hvilket Carrels Navn for Efterverdenen er knyttet, blev grundet i Januar 1830 af Thiers, Mignet og Carrel, der følte sig politisk enige i deres Kamp mod Karl X's Kongedømme, som dette tilsidst gik op i kirketjenende Reaktion. Hver af de tre Redaktører skulde skiftevis lede Bladet et Aar, Thiers først, Carrel sidst. Begivenhedernes Gang gjorde denne Plan til intet. Julirevolutionen, som udbrød og sejrede kun et halvt Aar efter Bladets Oprettelse, kaldte Thiers og Mignet til den praktiske Politik. Thiers begyndte som Understatssekretær i Finansministeriet, Mignet som Direktør i Udenrigsministeriet. Carrel blev da ene tilbage som Bladets Leder.

Han deltog ikke personligt i Julirevolutionen. Som Officer ansaa han den for hovedløs Gerning. Han kunde ikke tro paa en daarligt bevæbnet Befolknings Sejr over tugtøvede Tropper. Ved Lyden af de første Geværskud rystede han sørgmodigt paa Hovedet, gik saa gennem Byen vaabenløs, kun med sin lille tynde Stok i Haanden, ligegyldig for Kuglerne, der peb omkring ham. Men da Revolutionen var lykkedes, støttede han fra første Færd den Regering, der fremgik af den; den opfyldte jo det Ønske, *National* havde næret om den ældre Linjes Ombytning med den yngre, og Bladet var fra nu af ham selv. Da han tiltraadte Ledelsen, lod han straks sine Modstandere vide, at deres Angreb fra nu af var rettede ikke længer mod et Firma, men mod en enkelt Mand, og at denne Mand førte en Kaarde.

Guizot, til hvem Carrel to Aar forinden havde bragt de to nævnte Artikler om den spanske Krig og som havde indrykket dem i sin *Revue Française*, havde følt

sig slaaet af Opfattelsens Rigtighed og Upartiskhed, Fremstillingens Sikkerhed og Klarhed. Overbringerens frimodige og værdige Optræden havde desuden behaget Guizot lige saa meget som det Overbragte. Han mindedes ham derfor, da han straks efter Julirevolutionen som Indenrigsminister trængte til besluttede og kloge Mænd.

Han bad Carrel komme til sig og sendte ham til de vestlige Departementer med Regeringens Fuldmagt. Carrel afskedigede og udnævnte eller beholdt efter bedste Skøn Borgermestre og Underpræfekter. Hans særlige Ærind var det at vinde Garnisonernes Officerer, mellem hvem han havde saa mange Venner, for den ny Regering. Han skilte sig med fuldendt Takt fra sit Hverv, og de Indberetninger, han sendte, var Mønstre paa Skarpsind og Maadehold.

Da han vendte tilbage til Paris, havde Guizot uden at spørge ham udnævnt ham til Præfekt for Departementet Cantal i det sydlige Frankrig, et Tredierangs-Præfektur. Saa lidet Begreb havde altsaa allige-

vel Guizot om, hvad der boede i Carrel, at han kunde tænke sig ham som Præfekt under doktrinær Overhøjhed, udførende Ordre, som gaves ham af Guizot selv eller af Carrels gamle Fælle Thiers. Carrel frasagde sig straks denne Stilling. Han angav, som Guizot i sine *Memoirer* antyder, private Forhold som Aarsag til sit Afslag; han sagde ikke et Ord om, at han fandt sig brøsthølden ved den ubetydelige Stilling, der bødes en Mand af hans Evner i Sammenligning med de glimrende Poster, til hvilke hans to Medarbejdere var blevne kaldte.

Det private Forhold, til hvilket Carrel i sin Samtale med Guizot sigtede, var et Kærlighedsforhold. Ingen havde mindre end han kastet sig hen i seksuelle Forbindelser. Men en enkelt Lidenskab havde grebet ind i hans Livsførelse. Som ung Officer var han bleven forelsket i sin Bataillonschefs Hustru og genelsket af hende. Han duellerede med Manden og blev saaret. Den unge Dame havde i sin Tid fulgt efter ham til Katalonien, og forblev i Frankrig

i dybeste Hemmelighed boende sammen med ham. Han haabede at kunne ægte hende, da Skilsmisse i 1831 blev vedtaget af andet Kammer; men da Forslaget ved den dumfromme Dronning Amélies virksomme Indflydelse strandede i Pairskammeret, maatte han opgive dette Ønske, hvad der gik ham meget nær. Samlivet med hans Elskede, der var upaaagtet i en Verdensby, lod sig ikke fortsætte af den højeste Embedsmand i en lille Provinsby som Aurillac.

V

I de Artikler, Carrel leverer til *National*, før Revolutionen bryder løs, tegner sig allerede væsentlige Træk af hans aandelige Aasyn. Saaledes bryder her hans Begejstring for Napoleon og Napoleonstiden igennem, som paa Forhaand kunde troes udelukket ved hans almindelige Frihedskærlighed, men der enes med den omtrent som hos Béranger og Heinrich Heine, om den end, mer endnu end hos Heine, er udsat for Svingninger. Fra først af er han saa langt fra Fordømmelse af 18. Brumaire at han skriver: «Den Dag begyndte ikke Aandernes Trældom, men Aandernes Fortryllelse». Og han bruger trods den det Udtryk om Napoleon: han lærte de Franske Respekt for Loven. Senere tog Carrel Forbehold i Frihedens Navn. Han

lod 1833 Lucien Bonaparte høre, at hans Holdning under Statskupet ikke beundredes af den unge Slægt, at f. Eks. den Undertrykkelse af den frie Presse, hvori Konsulatet gjorde sig skyldigt, for den ikke var Hæder men Forbrydelse; ja 1834 kommer han tilbage til dette Punkt og nævner som større Forbrydelse end Septembermyrderierne 1792 «Udleveringen af Friheden til Sabelens Despoti».

Men disse Forbehold udelukker ikke Savnet af en ubøjelig Vilje i Spidsen for Frankrig. Fra flere Sider blev han ogsaa opfordret til at skrive Kejserdømmets Historie. Det var længe hans Drøm; det var tilsidst hans Hensigt.

I Begyndelsen af 1830 gaar Carrel politisk ikke videre, end at han mener, Alt kan blive godt, naar den ældre bourbonske Linje byttes med den yngre. Han anser Kongedømmet i sig selv for brugbart, og da han aldrig bryder sig om Doktriner, skemter han med Folkesuveræniteten, paa hvilken han saa lidet tror som paa nogen anden Suverænitet. Det er ham nok, at

Folkerepræsentationen har Bevillingsret og bruger den til at gøre en skadelig Regering umulig.

Efter Julirevolutionen er han fra først af tilfreds. Tilbage staar for ham nu kun et Spørgsmaal om, med hvad Hurtighed Fremskridtene skal finde Sted. Han forlanger end ikke Kammerets Opløsning og nye Valg, skønt den hele Tilstand er forandret.

Han er med andre Ord fuld af Tillid, ganske fri for den Mistænksomhed, der dog ikke misklæder en Politiker. Han er desuden endnu saa rent politisk anlagt, at han hævder, den fuldbyrdede Revolution slet ikke har været social, ja han har «i Grunden Afsky for alt hvad der er socialt». Han mener dermed, at han lidenskabeligt forkaster hvad han har kaldt «det System, som bestaar i at erklære Staten alene for Ejendomsbesidder, Frembringer, Forbruger, Regulator af den nationale Virksomhed, eneste Skaber af Kunst, Industri og almen Civilisation». Han vil værne den individuelle Frihed overfor

Statssocialismens Despoti. Ja han bekæmper ivrigt den progressive Indkomstskat, der var bleven modtaget med Glæde af de folkelige Selskaber, som en Skat, udsprunget af Misundelse, ikke af Retfærdighed. I sine sidste Leveaar nærmede han sig dog, som Littré, der stod ham nær, har vidnet, meget stærkt Socialisternes Synsmaade.

Paa dette Tidspunkt hævder Carrel med tilsyneladende Konservatisme, men med Statsmandsblik for hvad det overfor Europa gjaldt om nu at fastslaa, at Julirevolutionen ikke har været noget Oprør. Nej den var «Undertrykkelsen af et Oprør» [fraoven].

Hans Maadehold er saa stort, at i en Artikel om den Demonstration, der iværksattes til Minde om de fire Sergeanter fra la Rochelle, der under Karl X blev henrettede i Paris for deres mislykkede Samensværgelse mod Bourbon'erne, misbilliger han Demonstrationen, som han misbilliger deres Daad, ja han fordømmer nu indirekte sin egen Deltagelse i den spanske

Rejsning, idet han kalder det en Taabelighed at tro, man ved Hjælp af nogle juridiske Studenter og nogle Secondløjtnanter kunde styrte en Regering, der støttede sig til Lovene og til 30 Millioner Menneskers Energi.

Han beklager Regeringens Svaghed overfor Optøjer. Sligt vilde aldrig være blevet taalt af «Konsulatets Republik», som han besmykkende kalder Bonapartes lettilslørede Enevælde. En stærk krigersk Regering var hans Ideal, derfor langt snarere Bonapartes Republik end de amerikanske Fristaters, som han senere af Omstændighederne blev tvungen til at prise.

Skulde man nævne paaviselige Udslag af Carrel's Virksomhed indadtil, maatte først og fremmest anføres, at han alene ved sine Artikler fik tilintetgjort Regeringens Plan om at gøre Pairsværdigheden arvelig. Men da 1848 hele Pairs-Institutionen faldt bort, er dette nærmest et Vidnesbyrd om, hvor betydningsløst det enkelte Resultat er i Sammenligning med den almene, aandelige Paavirkning.

VI

Julikongedømmet havde den vanskeligste Stilling i det monarkiske Europa, dette Kongedømme, som var udsprunget af en Revolution og som dog aldeles ikke var udgaaet fra et Folkevalg, men støttede sig til et Parlament, der ikke repræsenterede mer end 160,000 Vælgere.

Havde nu Louis-Philippe været et politisk Geni, havde han maaske kunnet indlagde en stoltere Stilling overfor Stormagterne. Nu var hans Ministres Holdning i Begyndelsen af hans Styre, som Carrel alene kom til at opleve, denne altfor ydmyg.

Nikolaj I, der havde personlig Uvilje mod Louis-Philippe og Ringeagt for ham, behandlede ham med saarende Overlegenhed, ja kaldte i et Statsbrev Revolutionen

af 1830 en altid beklagelig Begivenhed (*un évènement à jamais déplorable*). Da nu i 1830—31 den belgiske og den polske Revolution brød løs, mente Carrel, at Czarens Hovmod havde faaet et grundigt Knæk, og bebrejdede Regeringen, at den formelig syntes at skamme sig over, selv at være udgaaet af en Revolution, mindede om, at Revolutioner ikke iværksætter en Forandring i Sædernes Tilstand, men aflægger Vidnesbyrd om, at en Forandring er indtraadt.

At man lod de polske som de belgiske Oprørere sejle deres egen Sø, da deres Sag dog ogsaa var Frankrigs og deres Aand Frankrigs Aand, opbrugte Carrel til det Yderste. Overfor Vanskeligheden eller Umuligheden af at komme Polakkerne til Hjælp med en Hær pegede han atter og atter paa det meget, man kunde gøre uden at erklære Krig; man kunde anerkende Polen som krigsførende Magt, ophidse Tyrkiet mod Rusland osv. Han havde ikke, som vi Nulevende, set, hvor lidet Demonstrationer betyder og hvor lidet de

imponerer, naar der ikke bag dem staar Viljen til eventuelt at slaa til.

Han veg imidlertid ingenlunde tilbage for Tanken om en Angrebskrig. Som Politiker, der var kommen til Verden, mens Napoleons Stjerne stod højest, saa han hen til Krigen som det frelsende og beskyttende Vaaben, det stod til Frankrig at anvende for at generobre sin gamle, ansete Stilling og derved give de undertrykte Folkeslag rundt om deres Frihed og Uafhængighed tilbage. Han ønskede lidenskabeligt en Krig mellem Frankrig og Prøjsen, som jo da ikke var stærkt, troede overhovedet fuldt og fast paa det nærforestaaende Udbrud af en almindelig Krig, der vilde bringe Wiener-Traktaterne ud af Verden.

Naar Carrel med Lidenskab angreb Casimir Périer som Førsteminister, en Mand der indadtil havde den faste Haand, som Carrel havde savnet, beroede det paa, at Périer udadtil vilde Fred for enhver Pris, havde givet Løsenet, at Frankrig for at være stærkt indadtil maatte have Fred

udadtil, altsaa havde lært Europa, at man ustraffet kunde byde Frankrig Alt. Østerrig især negtede sig da heller ikke noget.

Carrel indsaa, at de Regeringer, man saa ydmygt dukkede sig for, faktisk var udygtige til Optræden mod Frankrig paa Grund af de folkelige og nationale Rørelser, der — endog i selve Hjertet af Tyskland — var vakte ved Julirevolutionen. Den franske Hær var vel kun 250,000 Mand stærk; men Carrel, som forstod sig paa Militær-væsen, vidste, hvor mange Gange bedre den var end Napoleons sidste Massehære. Og han regnede med den 850,000 Mand stærke Nationalgarde, som kunde opøves og udvikles.

Med sit politiske Fremsyn forudsaa han, at Østerrig vilde blive udjaget af Italien, hvori det nu to Gange gjorde Indfald, ja, hvad der er forbausende, han forudsiger, at Østerrig da vil søge Erstatning for det Tabte i Balkanlandene og derved komme til at støde sammen med Rusland.

Det var især Polens Skæbne, der laa Carrel paa Hjerte. Oprøret 1831 syntes

ham at give Lejlighed til Revision af Wiener-Traktaterne, der nu skulde beholde deres Gyldighed overfor Frankrig, skøndt de andre Magter behandlede dem som ugyldige. Han var dybt gennemtrængt af det Gældsforhold, hvori Frankrig stod til Polakkerne for Hengivenhed og Opofrelse i vanskelige Tider. Det tog sig for ham ud som Fejghed at overlade dem til Nedsabling og russiske Straffedomme. General Sebastiani udtalte efter Rædslerne de berygtede Ord: *L'ordre règne à Varsovie*. Thiers beviste uden Blinken i 1831, at Polen var et Land, skabt til Deling. — Men han og hans stod jo 1840 paa Nippet til at erklære fire Stormagter Krig for at hjælpe Pashaen af Ægypten mod Tyrkiet. Havde han da gjort for Polen, hvad han ni Aar senere gjorde for Mehemed Ali, saa havde Europa idetmindste følt, at Polen ikke stod alene, og hvor uheldige Følger en Indgriben fra Julikongedømmets Side end kunde have havt, de kunde ikke været uheldigere for det end dets Ikke-

Indgriben blev, thi den foranledigede Folkets og Folkeførernes Brud med det.

Inderst inde led Carrel, netop i Kraft af sin Frihedskærlighed, under at Frankrig ikke nu havde nogen Bonaparte til at tage det op med det monarkiske Europa. Langsomt modnedes han selv saadan, at han for de Samtidige stod som den vorrende Førstekonsul, naar en ny Omvæltning brød løs.

VII

Det er betegnende for Carrels hele Aandsform, at han paa dette Tidspunkt, da den franske Romantik er i Frembrud, stiller sig køligt og spotsk til den. Han har med sin klare Forstand og med sin dybe Ærefrygt for Frankrigs klassiske Digtere afvist Romantikernes Selvros og kritiseret deres Overgreb uden paa nogen Maade at føle sig betaget af deres Fortrin.

Han var ingeniunde imponeret af Alfred de Vigny's Oversættelse af Shakespeares *Othello*. Da den i Februar 1830 opførtes paa Théâtre français, gjaldt det for Vigny især om at sprænge Skillevæggen, der saa længe i fransk Teaterkunst havde holdt det tragiske og det komiske Livselement i Afstand fra hinanden. Det var som et Sindbilled paa den Vanskelighed, der maatte

overvindes, at Publikum skulde finde sig i Nævnelser af et Lommetørklæde som Drivfjedren i en tragisk Handling. Carrel lider, trods sin store Beundring for Shakespeare, ikke, at Handlingen har sit Midtpunkt i dette Lommetørklæde, om hvilket Othello med barbarisk Overtro fortæller, at det blev virket i profetisk Raseri af en mer end to hundred Aar gammel Sibylle. Carrel ser heri ikke nogen Dristighed fra Shakespeares Side, men en Tribut erlagt paa Datidens lave Dannelsesstrin. Det franske Publikum taalte jo ellers meget godt at Ordet Lommetørklæde nævntes paa Scenen. Det forekommer i Tartuffe's første Replik til Dorine.

Carrel kunde ikke finde sig i, at Frankrigs store Digtere sværtedes til Folie for Shakespeare: «Racine vilde have rødmet over at vise et kultiveret Aarhundrede en Helt, den sejrige Overbefalingsmand over en Hær, der med sine egne Hænder kvæler sin unge skønne og kyske Hustru, fordi hun har tabt sit Lommetørklæde.»

Med Styrke fremhæver endelig Carrel,

som kender og elsker *Othello's* engelske Tekst, hvor mat og fantasiløs Vigny's Oversættelse er. Han lader sig af dens Svagheder endog forlede til den Paastand, at man kunde oversætte Shakespeare helt i Corneille's, Racine's og Molière's Sprog, ret som om disse tre havde Sprog tilfælles og ret som om de i patetisk Stil tilladte Udtryk hos de franske Tragikere her vilde forslaa.

Som det udæskende i Vigny's Fortale til *Othello* mishagede Carrel, saaledes ogsaa det orakelagtige og dunkle i Hugo's Fortale til *Hernani*. Carrel har helliget *Hernani* ikke mindre end tre Artikler, alle angribende, om end i høviske Former. Han harmes over den Holdning, Hugos flammende Beundrere indtog de første Aftener, da *Hernani* gik over Scenen; han paataler deres Haanskrig og Skældsord mod Enhver, der ikke var ubetinget vundet for Stykket. Vist er det at Raabene: Ned med Parykkerne, ned med Fæhovederne! ikke var Argumenter og ikke passede paa ham.

Carrel undredes over, at unge Mennesker

der Ingenting kendte til Datidens Liv, vilde vise deres Samtidige, hvorledes man tre Aarhundreder forinden havde brugt Dolk og Gift. Han hørte med Studsen Hugo's Venner med Øjnene rettede paa dette Scenegulv, paa hvilket man skar Ansigter, skreg og rullede sig, laa døende, laa rallende, laa Lig, sværge paa at dette var Naturen selv, den skønne Natur. Og han bad disse Beundrere af den ædle Bandit Hernani opsøge de Egne, hvor Menneskenaturen endnu var gyseligt, opfordrede dem til at leve blot fjorten Dage sammen med en virkelig Røver paa Corsica eller i Calabrien. De vilde da erfare, at væmmelig Dumhed var uadskilleligt forbunden med den Vildhed i Sæder, som de fandt saa tiltrækkende, og at den skønne Lyrik og de lange veltalende Repliker stemte saa slet som muligt med det begyndende 16. Aarhundredes Sæder, med en Tidsalder, i hvilken den glimrende Monark, Frants I. Kunsternes Beskytter, ikke kunde stave en Linje blot nogenlunde rigtigt og læseligt.

Carrel protesterer med kraftig Ironi mod Hugo's Paastand, at Romantismen er Liberalismen i Literaturen. Han vredes over at de, der foretrækker Voltaires, Pascals, Racines Udtryksmaade for den, «der forsyner Substantiverne med platte Adjektiver», skal betegnes som hørende til det politisk reaktionære Parti. Han viser, at Romantismens Stil og Ordforraad heldigvis ikke har det ringeste tilfælles med den Sprogets Frihed, hvortil Revolutionen forfaldt og som man forholdsvis hurtigt skammede sig over og gav Afkald paa. Han hævder i Almindelighed og med Rette, at de literære Modsetninger intet har med de politiske at gøre.

Han viser sig altfor ufølsom for Sprogets Dejlighed i *Hernani*, selv om han nu og da indrømmer et Udtryks lyriske Skønhed. Derimod analyserer han med en Taktikers Sikkerhed Dramets Æmne og reder fra hverandre de tre forskellige Handlinger, det rummer: Væddekampen mellem Bejlerne, Hernanis planlagte Hævn

over Carlos for Faderens Drab, og endelig Carlos's ærgerrige Stræben efter Kejserkronen. Carrel gør opmærksom paa, at den klassiske Tragedie uden Anstrengelse byggede fem Akter over et enkelt Motiv, en enkelt Handling, og at i *Hernani* Stykket med sine mange Motiver endda er til Ende ved fjerde Akts Slutning. Saa paaklæbes der det en femte Akt over dette ny, forrykte Motiv: den unge Helt har lovet den gamle Elsker at myrde sig selv, saasnart Rivalen blæser i et Horn: Vi kan ikke negte, at Sligt maaske gøres paa Saturn eller Jupiter. Men paa denne Jord gives den Art Løfter kun af Fjols, hvem det er umuligt at skænke nogen Deltagelse. Og denne Handlemaade skal oplyse os om castilianske Æresbegreber!

Med en Klassikers Uvilje mod Kramper og Rallen kalder Carrel de Elskendes Gift-død i *Hernani's* Slutning et Skuespil værdigt *la Morgue*.

Der er her en Parallel at drage mellem Carrel og Delacroix, der trods sit revolutionære Hang i Malerkunsten, var en Mod-

stander af den literære Romantik. Der er her en anden Parallel at drage mellem Carrel og Byron, der, ligesaa revolutionær, lod haant om den engelske Romantik, som Carrel om den franske. Begge var i deres Smag klassiske indtil Marven.

Eller rettere: Carrels Trang til literær Fornyse var tilfredsstillet af Chateaubriand. Det var mere Prosaen end Verset, som laa ham paa Sinde, og i fransk Prosa stod Chateaubriand som den uovertrufne Mester.

Carrels Forhold til Chateaubriand er af Interesse. Chateaubriand havde jo spillet en skæbnesvanger Rolle i hans Liv. Thi ham var det, som havde forberedt og erklæret den Krig i Spanien, mod hvilken Carrel nedlagde Indsigelse ved at sætte sit Liv og sin Ære som Franskmand paa Spil. Men allerede Aaret efter at den spanske Krig havde ført til Sejr for Bourbon'erne, var Chateaubriand jo bleven styrtet under Medvirkning af selve Huset Bourbon, og var gaaet over i Oppositionen. Vel vedligeholdt han endnu sit mere

affekterte end oprigtige Vassalforhold til det gamle Herskerhus, foretog endog en Rejse til Kongefamilien i Prag og kaldte sig Henrik V's Tjener, men han tog mod de Frisindedes Forgudelse, og omgikkes dem som Ven og Fælle. Selv Béranger viste ham Hyldest, endog Béranger nærmede han sig gennem Hortense de Méritens.

Fra 1832 var hans Forhold til Carrel inderligt. Carrels til ham en sønlig Hengivenhed og Dyrkelse.

Chateaubriand var betydelig nok til fuldt at forstaa, hvad der boede i Carrel; han skattede og beundrede den yngre Mand efter hans Værd. I et ærefrygtsfuldt Brev fra 1834 udleder Carrel sin Handlemaade umiddelbart fra Chateaubriands, angiver, lige før han skal tiltræde en Fængselsstraf for Presseforseelse, som sit Maal, «hvad Chateaubriand tredive Aar igennem har villet», nemlig at sikre de Partier, der deler det skønne Frankrig, en mere menneskelig, mere civiliseret, broderlig og afgørende Stridsmaade end Borgerkrig. Han vil se de berettigede Interesser og Ideerne

optage den Plads, som Egenkærlighed og Begærlighed tidligere har indtaget. — Han vil med andre Ord se Mennesker i sin Lignelse træde i Stedet for de Varieteter vi kender af den almindelige *Gorilla sapiens*. Det maatte forblive en Drøm.

Paa tilsvarende Maade saa Carrel for lyst paa Frankrigs Stilling udadtil. Han forstod fuldtvel, hvilke Lidenskaber Juli-revolutionen havde vakt hos alle undertrykte Folk, og hvilke oprørske Tendenser den indgød Underklasserne, ogsaa i Stater der ikke var splittede mellem Nationaliteter. Men da der for ham selv var saa kort mellem Følelse og Handling, undervurderede han Træghed og Forstandsberregning hos Folk og hos Stænder som hos fremmede Magter, og skuffedes i sin Forventning om store Begivenheder, der udeblev, som i sit Haab om kraftig Indgriben fra Frankrigs Side.

Kilden til disse Vildfarelser var hans enestaaende Aandsadel. Han kunde ikke ret forestille sig Andres Lavhed og Vaklen.

Chateaubriand gik to, tre Gange om

Ugen at besøge Carrel, da denne i 1834 sad i St. Pélagie. «Han mindede mig,» skriver Chateaubriand i *Memoires d'Outre-tombe*, «om sin Nabo, den unge Løve fra Afrika i Jardin des Plantes. Ubevægelig sad den bag Jernstængerne i sit Bur. Dens uvisse og sørgmodige Blik udefter røbede, at den ikke havde noget langt Liv for sig.» Og han skildrer sine Samtaler med Carrel: Henrik V's Tjener spadserede med Kongernes Fjende i den fugtige mørke Fængselsgaard, der omgivet af høje Mure lignede en Brønd.

Chateaubriand maatte naturligvis ligne Carrel ved en ung Løve. Løven blev skabt til at være Lignelse og heraldisk Dyr. Men Lignelsen er for gængs og slidt. Der var ikke blot i Carrel intet af et Rovdyr; men der var intet i ham af den ærgerrige Magtmenneskelighed, man plejer at sammenligne med Løvenaturen. Han haabede ikke, men frygtede for, at hvis hans Parti kom til Magten, vilde man komme og lægge Diktaturet i hans Hænder. Han ræddedes for, at hans Landsmænd vilde

vide sig, ikke at due til Frihed, ja han følte, at end ikke hans Meningsfæller duede til den. Han talte i sine sidste Leveaar om Frihedens Sag som om en foreløbig tabt Sag: han vilde aldrig opleve at se Friheden sejre, skønt han ikke tvivlede paa at komme til at opleve den Revolution, hvormed hans Navn blev sammenknyttet. Det gav en Sørgmodighed, der var dybere end den fangne Løves.

Carrel blev baaret oppe ved en Art glødende Hengivenhed fra deres Side som kendte ham. Selv den mer end en Meneskealder ældre Cbateaubriand er slagen med Beundring.

Men der gaves fuldt saa værdifulde Beundrere af ham blandt de franske Jævnaldrende, den store Positivist og Sprogforsker Littré f. Eks., og i England havde han en omtrent jævnaldrende Beundrer, der var saa værdifuld som nogen.

Jeg har havt den uvurderlige Lykke, i min første Ungdom at kende en stor Mand, netop denne store Mand (jeg har ikke siden kendt nogen større) John Stuart Mill,

et Forbillede ved Aand og Karakter. Han dyrkede Mindet om Carrel. Nævnte man for ham en nok saa højtbegavet Mand, men en Mand, der havde været Carrels Forbundsfælle og havde svigtet ham, saa blev han Sten og Staal; hans Fordømmelse henrettede. Aldrig kunde han tilgive Sainte-Beuve, der i sin Tid var gaaet med til den Demonstration for Sergeanterne fra la Rochelle, som Carrel holdt sig borte fra, at han gik over til de Konservative, og Sainte-Beuve blev dog Carrel i sit Hjerte tro.

John Stuart Mill har skrevet om Carrel: «Sjælen trænger til saadanne Forbilleder for at holde dens Tro i Live paa hvad der er godt og stort, thi uden den Tro bliver det Gode aldrig virkeliggjort. Slige Mænd minder os om, at der endnu kan være Mennesker til. Hvad der før har været, det kan gentage sig. Hvad Heroisk der har eksisteret i heroiske Tidsaldre, hvad Ridderligt der fandtes i romantiske Tider, det er endnu muligt, ja det er. Og en af Plutarchs Helte kan eksistere midt i den moderne Civilisations Smaalighed, og

med al den Dannelse og Forfinelse, al den undersøgende og ransagende Evne, som findes i Nutids-Europæerens Sind.» Mill slutter da med at glide over i Indledningsordene til det sidste Kapitel af Tacitus's Agricola, der naaer sit Højdepunkt i Vendingen: *admiratione te potius, et immortalibus laudibus, et si natura suppeditet, similitudine decorabimus*: «Det er ved vor Beundring, ved vor evige Lovprisning, ved at ligne dig, ifald vi har Kræfter dertil, at vi værdigt vil hædre dit Minde.»¹⁾

¹⁾ Littré et Paulin: Oeuvres Politiques et Littéraires d'Armand Carrel I—V. D. Nisard: Etudes de critique littéraire, 2me série. Chateaubriand: Mémoires d'Outretombe. Sainte Beuve: Causeries du lundi VI. Guizot: Mémoires. Lanfrey: Etudes et Portraits. John Stuart Mill: Dissertations and Discussions I. Louis Fiaux: A. Carrel et E. de Girardin.

VIII

Armand Carrels oprindelige Anlæg og hans militære Kald havde gjort ham stridbar. Den Vane var, som vi saa, tidligt bleven hans, at holde i Afstand og indgyde Respekt ved en Blanding af fornem Høflighed og truende Holdning. Efterhaanden havde han vænnet sig til, endog i det daglige Liv, ved en ringe Uenighed eller Paatrængenhed at afskære al videre Forhandling med et: *Quand vous voudrez, Monsieur!* (∴ Naar De ønsker, staar jeg til Tjeneste).

Dog paa dette som paa talrige andre Punkter havde hans Væsen Dobbeltbund. Underbevidsthedens dybe Harmoni og Fornuftens klare Understrøm i hans Indre virkede som en Trang til at udjævne og forsone, hvor han saa andre hidse sig op

til unødigt Strid. Med sin overlegne Forstand og sin gode Tone havde han en Tilfredsstillelse af at ordne fremmede Trætter saaledes, at krigerske Sammenstød blev undgaaede. Det Antal af Dueller, han ved sin kloge, forsonende Optræden har sparet Andre for, er overordenlig stort. Efterhaanden opfattedes han endog som den naturlige Mægler i slige vanskelige Tilfælde, hvor En følte Harme over virkelige eller formentlige Krænkelser.

Hans personlige Pirrelighed med Hensyn til Ærespunktet, der var saa yderliggaaende, var en Fejl, der hang sammen med hans største Fortrin, Modet og Stoltheden. Han mente, ikke med Urette, at et Samfund gik til Grunde, i hvilket Bagvaskelse forblev ustraffet. Han afslog af Principaldrigen Duel, udfordrede til adskillige, kæmpede endog med ringe og værdiløse Modstandere, idet han gik ud fra at Vaabnene gjorde Modstanderne lige. Han indsaa ikke, at man højest skylder Den Oprejsning, hvem man frivilligt og uberettiget har krænket, men at Injurier falder tilbage paa den, som

anvender dem. Han kendte imidlertid Ringeagten mod Pressen og vilde genrejse den i det almindelige Omdømme ved sin krigerske Holdning.

Mod Slutningen af hans Liv kom til hans Kampiver en ubestemt og overtroisk Attraa efter at erfare, om Skæbnen bestemte og opbevarede ham til store Ting. — Man bør, hvis man kan, bestemme og bevare sig selv til store Ting og ikke afstaa sin Selvbestemmelse til det uhyggelige Spøgelse, Skæbnen.

Hans to første Dueller i disse Aar var disse: en i 1830 med en Medarbejder ved Bladet *Le Drapeau blanc*, hvori hans Modstander blev let saaret af et Pistolskud, og en i 1833 i Anledning af Hertuginde af Berry's Fængsling, som jo var en grim Handling, opnaaet ved et Forræderi og gennemført med tvivlsom Lovlighed for at beskæmme den frugtsommelige Prinsesse. Efter at en bourbonsk Journalist i den Anledning havde udfægtet en første Duel, vedblev Bourbonernes Tilhængere med deres Trusler. Carrel, der iøvrigt af-

skyede Fremgangsmaaden mod Hertugin-
inden, skrev saa, at de andre paa *Nationals*
Kontor kunde finde saa mange Modstandere,
de maatte ønske. De sendte ham en Liste
paa ti Navne, mellem hvilke han paa
Slump valgte Navnet Roux-Laborie. Det
var en ung Mand, han aldeles ikke kendte.
I den paafølgende Duel paa Kaarder blev
denne saaret i Armen og i Haanden, men
Carrel i Underlivet ved et dybt Kaarde-
stød, der bragte hans Liv i Fare.

Da viste det sig, at hans Anseelse var
steget til en Højde, som vel før ham al-
drig nogen Journalist har naaet. Han var
lige anset af Tilhængere og Modstandere,
og alle Partier følte samme Uro og Angst
for at miste ham. Da Myndighederne Aaret
efter lod foretage Husundersøgelse hos ham,
fandt de en stor Kasse fuld af Forespørgs-
ler til hans Befindende efter Duellen, og
det fra Folk af alle Anskuelser. Der var
Bunker af Breve, Adresser fra Departement-
terne, Lister over dem, der var mødt
i hans Hus for at høre, hvorledes det gik.

En saadan Interesse havde han indgydt Modstandere.

Han kan have tænkt paa sig selv, da han i sin Artikel om den spanske Carlist Zumalacarreguy skrev: «Naar en Mand er bleven sit Parti misundt af selve dem, som har bekæmpet ham, saa har han naaet op mod den virkelige Hæder». Da Zumalacarreguy som Carlist tilhørte yderste Højre, viser Carrels Lovprisning af ham, hvor meget større Betydning Menneskeværdet havde for ham end Anskuelserne.

Ifald nu Carrel ikke havde været i sin Genius's Vold, som forbød ham at bøje af fra den Bane, den anviste ham, saa havde Øjeblikket da været der, hvor han ved en Lempelse af sin offentlige Holdning havde fra et Partis bedste Mand kunnet blive hele Nationens Mand og Helt. Man har i alle Lande set svage Naturer blandt begavede Mænd ligge under for en Fristelse af den Art. Men der var i Carrels Væsen Intet, der nok saa fjernt var i Slægt med Svaghed. Og han lod den Lejlighed til at mildne sin Optræden og

vinde alle Hjerter ubenyttet, som gaves ham af den almene Deltagelse i hans Skæbne og den almene Frygt for hans Død.

Den tyve Aar ældre Béranger skrev til ham: «Da De Himlen være takket nu er ude af Fare, saa tillad mig at skænde paa Dem. Naar vil De faa en patriotisk Egenkærlighed, som svarer til den Nytte, De gør Frankrig? Er det muligt, at De endnu ikke gør Dem Rede for Deres politiske Stilling? Husk dog paa, min kære Ven, hvor tapper De end er — husk paa, hvor mange Kaarder der skulde til for at opveje Deres Pen! For Gud i Himlens Skyld hør op med at sætte Deres Liv paa Spil i slige Kampe! De véd, at der er faa betydelige Mænd paa vor Side. Det er en mægtig Grund til ikke at mindske deres Tal. Hvem kan som De skaffe vor Sag Rekrutter? Husk dog alt det Gode, De har udrettet! Deres Mod er altfor bekendt til at De behøver at nedlade Dem til den første, den bedste Angriber, der vil skaffe sig Berømmelse ved at udsætte sig for et Kaardestød.»

Alligevel gjorde den Deltagelse, der i Anledning af Duellens Udfald vistes ham fra de forskellige Sider, og de Klager, der hobevis indløb over hans Redebonhed til at udsætte sit Liv, Indtryk paa ham, selv om de ikke fik ham til at mildne sin Optræden. Han har udtalt sig derom med Finhed og Aand i et Brev, han skrev til en Velynder i Toulouse, med hvem han var forbleven i Forbindelse siden han stod for Domstolen dèr: «Jeg ventede mig nok, min meget kære Herre, nogle Bebrejdelser af Dem. Alle, der som De nærer alvorligt Venskab for mig, har dadlet mig for denne gamle Rest af militære Sædvaner, der fører mig til at modtage enhver Udfordring fra den første, den bedste. Jeg vil ikke sige, at det Uheld, der har ramt mig, har bragt mig til at fornemme Ulemperne ved denne kildne Æresfølelse. Men de talrige Vidnesbyrd, og jeg kan tilføje, de uventede Vidnesbyrd, som dette Uheld har indbragt mig, har lært mig, at mit Ungdomsliv nu maa

være endt, og at det ikke længer er mig tilladt at raade saa letsindigt over mig selv, som jeg hidtil har kunnet.

De vil vist finde ikke ringe Forfængelighed i den Maade, paa hvilken jeg bekender den Uret, De bebrejder mig. Men jeg sværger Dem til, at jeg ikke har troet at begaa nogen Uret. Jeg var tusind Mile fra den Tanke, at saa mange Folk, hvem jeg ikke kender, aldrig har set og maaske aldrig faar at se, vilde lægge ringeste Vægt paa, om min ringe Person var til paa denne Jord eller ikke.

Netop fordi jeg betragtede mig som en fremskudt Skildvagt, troede jeg mig forpligtet til ved enhver Lejlighed at repræsentere mit Parti, paa alle Maader, lige saa vel naar det kunde staa det an at aflægge Beviser paa Mod, som naar det burde gøre Grundsætninger gældende i Ordskiftet.

Fra nu af skal jeg indskrænke mig til Ordskiftet. Det er tydeligt nok, at mine politiske Venner finder mig altfor ubehændig som Slagsbroder og ikke mere

tillader mig andet Vaaben end Pennen. Jeg vil da gøre Afkald overfor denne Menings-tilkendegivelse, men, det sværger jeg Dem til, ikke uden højligt at savne mit gamle Ry som god Fægter og Skytte».

IX

Der er ikke gaaet mere end et Aar, før i Carrels Øjne Experimentet med Borgerkongedømmet, Indførelsen af det engelske Regeringssystem i Frankrig, er mislykket og glippet. Han nærmer sig saa til den amerikanske Republik som Ideal. Amerikanerne har efter hans Opfattelse havt ansvarlige, men aldrig dadelværdige Myndigheder. Det har hos dem altid været Evnerne og Aandens Adel, som naaede den højeste Rang. (Vi Mennesker skal jo have noget at prise, noget Haandgribeligt at pege hen paa som Forbillede).

Men i samme Aandedræt afgiver Carrel med uomtvistelig Selvmodsigelse en helt anden Selvforklaring, denne i Kraft af den heroisk-krigerske Grundstrømning i hans Væsen, hvilken han saa lidet var

sig klart bevidst som den roligt-forsonlige: «Vi [han bruger aldrig Ordet: jeg] er af Napoleons Skole, af Conventets, af Ludvig XIV's, Richelieu's, Henrik IV's. Vi vil se Frankrig saa stort og saa frygtet som muligt; thi kun saaledes nyder det Trivsel og Respekt.»

Fra Begyndelsen af Aar 1832 staar han i afgjort Modstandsforhold til Dynastiet, og betegner rent ud Republiken som Maalet. En af hans Bevæggrunde er den, at han mener, Republiken bedre end Kongedømmet er i Stand til at føre Frankrigs Sag under den europæiske Krig, han tror nærforestaaende. Fra nu af bliver hans Tone overfor Louis-Philippes System uafbrudt angribende, ofte meget heftig. Behersker eller betvinger han sig nogle Dage, bryder ved første Lejlighed Voldsomheden frem paany.

X

Armand Carrel saa overordenlig godt ud. Hans Skikkelse var slank, hans originale og fornemme Ansigt dannede en regelret Oval med matbrun Hudfarve. Haa-ret var sort og ualmindelig rigt, stod højt i Vejret. Dette Aasyn røbede Viljens Kraft, mens Læbernes Form antydede Sjælens sjældne Finhed. I Blikket var der Stolthed og stundom Blidhed. Han saa ud som den fødte Chef, en af dem, man følger for at have den Fornøjelse at følge og tjene den Stærkere, som kender Vejen, Midlerne og Maalet. Hans Smil var smukt, hans Stemme tiltalende og klangfuld.

De, der saa Carrel i hans første Ungdom i Paris, fik Indtryk af et Ansigt, der røbede Besluttethed og ualmindelig Intel-ligens. Men de var tilbøjelige til at tro

paa Haardhed hos ham. Saa fornemt Ansigtet var, saa uroligt og udæskende var det. Han var i sin Holdning forbleven Militær, lignede en Officer i Civil; man følte sig i hans Nærværelse stundom generet og trykket.

Fra 1831 var han forandret. Hans Uro var borte. Revolutionen og den fremskudte Stilling, den gav ham, havde beroliget ham. Hans Ansigt var opklaret, hans Træk var blidnede. Hans medfødte Høflighed var bleven større. Han var ikke længer blot overlegen, men indtagende. Han var saa omhyggeligt klædt, at Puritanerne i hans Parti anklagede ham for aristokratiske Tilbøjeligheder. Dog disse Aar, hvor hans Væsen var i fuld Ligevægt, var kun faa. Snart fremkaldte Misfornøjelsen med Forholdene i Frankrig paany hans Lidenskablighed, lod ham undertiden synes lunefuldt og gjorde ham i offentlig Optræden ikke sjældent barsk.

I det daglige Liv, hvor andre Strenghe i hans Indre ansloges, forblev han lige hjertevindende. Han var et ganske natur-

ligt Menneske, gav sig i fortrolig Samtale hen i sine Stemninger, afbrød en alvorlig Drøftelse for at lege med sine Hunde, tog den op igen og behandlede i det tilfældige Ordskifte Sproget som en Kunstner sit Ler. Mens han i Samtale var fængslende og fin, var han som politisk Taler fyndig, og gjorde lige stærkt Indtryk, om han havde forberedt sig eller improviserte. Han, hvis Legeme var hærdet ved Vaabenbrug og Ridning, og hvem al Slags Legemsøvelse laa paa Hjerte, elskede Gymnastik som en Græker. Det var ham en stor Ærgrelse, at han viste mindre Behændighed end Mod i sine Dueller. Han dansede undertiden, sang med en smuk Sangstemme, og havde — aandeligt flersidig som han var — en fremragende musikalsk Hukommelse. Han var optaget af Kunst og Literatur, om end med en udpræget Forkærlighed for den gammel-franske Overleverings klare Forstandighed og gennemsigtige Simpeltid i Følelsens Udtryk og med en vis Uvilje mod Dyrkelsen af en sentimentalt forvansket Mid-

delalder i den begyndende franske Romantik.

Den Lethed, hvormed han som Forfatter arbejdede, var et Særsyn. Han fandt straks det mandige, afgørende Udtryk, der gav Stilen Fuldendthed. Skønt det ikke var hans Formaal, at vinde sig et stort Navn i Literaturen, og skjønt Mønsteret for en Skribent snarest for ham var den Handlingens Mand, der fortæller hvad han har udrettet, Cæsar i sine Commentarer, Frederik den Store i sine Værker, Napoleon i sine Memoirer, blev han dog en af de største Prosaister i sin Tid. Han forstod Forfatterens Kald saadan, at man skrev for at udøve en Virkning, foretage en Handling. Man maatte have en stor Sandhed at forsvare, et Ideal, man troede paa og som man stræbte at naa. Han selv kunde, sagde man om ham, som Oldtidens store Mænd, kæmpe, handle, skrive, tale.

Man har sammenlignet Carrels politiske Artikler med Junius's Breve i England. Carrel er anderledes kraftig, dyb og lo-

gisk end Junius. Junius var desuden anonym, vel skjult, saa vel skjult at endnu den Dag idag véd man ikke, hvem han var; næsten paa fyrretyve Forfattere har man gættet; og at Sir Philip Francis skulde være Manden, er kun en Gisning. Carrel derimod bar sit Hoved højt og frembød sig med blottet Bryst som Skive. Man sammenligne med Junius's *Letter to the King* fra 19. Dec. 1769 Carrel's Artikel *Le roi ne peut mal faire* fra 4. Febr. 1831; de har nøjagtigt samme Æmne.

XI

Man kaldte i Datiden ironisk Carrel Førstekonsulen. Men han drømte aldrig om noget Diktatur. Derimod har han nok nærret den Forventning at blive sit Lands ansvarlige Regent.

Der var i Carrel en evig Virksomhedsdrift, en stadig Handletrang. Han havde slet ingen Vaner. Han flyttede bestandig om paa Møblerne i sit Hjem; intet Møbel fik Lov at beholde sin Plads; der var neppe et Sted i Huset, hvor han ikke havde indtaget sine Maaltider. Saaledes forandrede han ogsaa uophørligt Redaktionsforholdene i sit Blad *National*. Det var en vemodig Skæbne, at denne Handlingens Mand blev indskrænket til som Tilskuer at granske og bedømme hvad Andre gjorde eller undlod.

Ved 1860 skrev Lanfrey: Af alle de Mænd, der i dette Aarhundrede er blevet revne bort før Tiden og som har efterladt den Forestilling, at de var kaldede til noget Stort, er maaske Carrel den, af hvem man kunde vente sig mest. —

Det er meget sagt, men ikke nok. Det, der i første Linje hæver Carrel over hele sin Samtid, er hverken hans Forstand eller hans Vilje eller hans Frihedskærlighed eller hans Førerevne, saa betydelige de hver for sig var, men at alle de værdifulde Egenskaber hos ham, hans Ædelmodighed som hans Dristighed, hans Troskab mod givet Ord som hans Stolthed, antog heroiske Forhold, halvgudsagtige. Hans Aandsadel var mer end ualmindelig; den var enestaaende.

I anden Linje er det, som hæver Carrel over hele hans Samtid og som naturligvis kun er et Udslag af det første, at hans Person var bleven Sindbilledet paa den store kommende Revolution, der bl. a. betydede det franske Kongedømmes Fald.

Skulde man sætte en enkelt Mands Navn

paa Februarrevolutionen 1848 og de dermed over hele Europa rullende Revolutioner, saa bliver det ikke noget Navn paa en da endnu levende Personlighed. Der er kun ét Navn, som her kommer i Betragtning, det er Armand Carrels. Det er mit og sikkert nok ikke blot mit Indtryk, at Carrel har været Den, ved hvis mandige Tale den Lunte fængede, som tolv Aar efter hans Død foranledigede Eksplosionen i Paris og derved i Berlin og Wien, i Schweiz og Italien. Og det fordi han som Ordets Mand var Handlingens Mand. Ikke i den Forstand, at han ofte satte sit Liv paa Spil, men i den, at han trods nogle Fejltagelser næsten altid skelnede, hvad der hver Gang laa i de politiske Forhold, og forstod den virksomme Indgriben.

John Stuart Mill begynder sit Arbejde om Carrel med de Ord, at han levede længe nok til at godtgøre, han var en af de faa, (aldrig færre end i vore Dage) der synes frembragte for at drive Begivenhederne ud af Ligevægt paa et af Historiens Vendepunkter, en Mand af den Beskaffen-

hed, at naar en Tidsalder og et Folk har ham, saa betyder det Frelse; mangler det ham, betyder det Undergang.

Det er ikke af synderlig Vægt, siger Mill, at Carrel i fordærvede Omgivelser var en udadledig Patriot; det har ogsaa andre været; men at denne Mand, som kun var Underlieutenant og Journalist, kun Udgiver af en republikansk Avis, var sin Tidsalders største politiske Skribent. «Modnet af Aar og begunstiget af Omstændighederne vilde han være bleven sin Tidsalders Mirabeau eller dens Washington, eller snarere en Sammensmeltning af begge. Alt var han ved sig selv; ingen udvortes Stilling kastede nogensinde sit Skær over ham og laante ham Glans.»

Han var som Journalist, hvad de store Talere var i det gamle Athen eller Rom. Han greb Journalistiken, som andre har grebet et Scepter. Visselig begik han Fejltagelser, men, fortsætter Mill, vi har aldrig hørt eller læst om nogen Mand, som i Carrels Forhold og i hans Aar vilde have begaaet færre; og vi er visse paa, at der

ikke har levet nogen, hvis Bedrifter har været større eller hvis Vildfarelser var ædlere, og paa hvilke der bødedes paa ædlere Maade.

I Aaret 1833 saa Stuart Mill den sex Aar ældre Armand Carrel for første Gang. Denne stod 33 Aar gammel da paa sin Berømmelses Højde, og Medgangen havde, som det sker med udmærkede Aander, kun paavirket ham til det Bedste.

Mill har i et langt Privatbrev skildret sit første Indtryk af ham. Stærkt forkortet lyder det saaledes:

Jeg vidste, at Carrel var Frankrigs mægtigste Journalist, Ene-Udgiver af et Blad, der holdt sig frit for ethvert Koteries Indflydelse, jeg vidste, han blev betragtet som en kraftig, virkelysten Handlingens Mand, paa hvis Mod og Førerskab man i vanskelige Tider kunde forlade sig, og som, under en Omvæltning, af Venner som af Fjender enstemmigt vilde blive udpeget som Republikens Præsident eller Førsteminister.

Det var, hvad jeg vidste, da jeg blev indført i *Nationals* Redaktionskontor, hvor

jeg fandt sex eller syv af de utallige *rédac-teurs*, der hører til ethvert fransk Blad, høje, mørkhaarede Mænd med skrækindjagende Moustacher, der saa ildfuldt frem for sig som stolte Republikanere. Carrel var ikke dèr. Efter at jeg havde ventet nogen Tid, blev jeg ført ind til en spinkel ung Mand, med umaadeligt høflige Manerer og aldeles uden Moustacher. Han passede tilsyneladende bedre i en Dagligstue end i en Lejr. Det var da altsaa den øverstbefalende for disse frygteligt udseende Stridsmænd. — Men det var umuligt, at være sammen med ham i fem Minutter, uden at føle, han var vant til at være den overlegne, og saa vant dertil, at han end ikke selv følte det. Istedendfor den Ivrighed og Hef-tighed, som findes hos de fleste Fransk-mænd, var hans Væremaade meget betænk-som. Uden nogensomhelst Affektation talte han i en Slags rolig Rytme. Han var aldeles fri for Indbildskhed, simpel, ynde-fuld, til sine Tider barnligt lystig, og han forbandt Selvtillid med den oprigtigste Be-skedenhed, skønt han altid gik sine egne

Veje. Som han en Dag sagde til mig: *Je n'aime pas marcher en troupeau*. (Jeg er ikke noget Hjordmenneske, gaar ikke i Flok). Han kalder sig selv en konservativ Republikaner (*j'ai l'opinion républicaine conservatrice*). Han ser meget skarpt, at det nuværende Samfund behøver mangfoldige Forbedringer, men han vil iværksætte dem efterhaanden. Han siger om sig selv, at han mangler Særkundskaber (*je ne suis point un homme spécial*) han siger, at hans Arbejde som Journalist hindrer ham i at studere, som han ønskede, og at han er dybt uvidende om meget, han maatte vide, ifald han sad inde med Magten. — Det er saare beskedent sagt af en Mand, som, ifald der inden fem Aar er Republik i Frankrig, visselig bliver Republikens Præsident. Men han véd saare grundigt det, han véd. Jeg har aldrig i nogen Bog fundet en saadan Opfattelse af den franske Revolution, som jeg har hørt fra hans Læber.

Senere skriver Mill: Ingen svarede som han i sin Væremaade til Coleridge's Definition af en Gentleman: «Han viser Re-

spekt for Andre saaledes, at man føler, han er vant til, selv at møde Andres Respekt, trygt forvissat om den.» Medens mange af de fornemste Franskmænd synes optagne af hvad Indtryk de gør, syntes Carrel aldrig at bekymre sig derom i Forvisning om at hvad han var, nok vilde komme til Syne i hans Optræden.

Dog af alle Egenskaber hos Carrel var hans Beskedenhed den, som slog Mill mest. Det var ikke den almindelige Beskedenhed, som blot er det modsatte af Hovmod, det var en højere Ejendommelighed, Dens Beskedenhed, der nøjagtigt vidste, hvad han var og hvad han formaede, aldrig forsøgte noget, der laa over hans Evner, og som ikke blot hos Andre vurderede, hvad han ikke selv kendte eller vidste, men vurderede det højere end rimeligt var.

Med en vis Blu for at røbe den Fortryllelse, hvorunder han i Carrels Nærværelse stod, bruger Stuart Mill en lidt upersonlig, men let gennemskuelig Vending for at udtrykke den:

«Lig Mirabeau, siger han, var Carrel naturligt anlagt til Førsteminister; lig Mirabeau kunde han bringe Mænd af alle Slags, ogsaa Fremmede, der ikke ansaa sig selv for ham underordnede, men kun for anderledes anlagte, til at føle, at ham kunde de tjene og følge i Liv og Død, og marchere paa hans Bud, hvorhen han vilde føre dem, sikre paa, at han altid vilde vurdere dem efter hvad de var værd, altid laane Øre til deres Raad, og altid anvise dem den Post, hvor de kunde gøre mest Gavn.»

XII

Dette er det samtidige Englands Hyldest til Carrel.

Der findes som bekendt ogsaa i dansk Literatur fra hine Dage en Hyldest til ham. Det er Carl Plougs Digt *Ordets Ridder*, saavidt skønnes, fra Aaret 1838. Til mange Danske har vel disse desværre meget ufuldkomne Vers for første Gang bragt dette fuldttonende Navn.

Digtet er skrevet af Ploug som ganske ung Mand, 25 Aar gammel, som ærlig ment Lovsang, men paa Grundlag af saa mangelfuldt Kendskab til Carrel, at Omridsene af ham er druknede i ham uvedkommende Deklamation.

Der er ikke mindre end fem ottelinjes Indledningsstrofer, før der naaes til den Mand, om hvem Digtet handler, og i den sidste Strofe er hans Skikkelse endda for-

trængt af en helt anden, til hvilken han intetsomhelst Forhold har havt.

Allerede det er højst besynderligt, at Ploug opstiller netop Carrel som Ordets Ridder, som Papirtidens Repræsentant i Modsætning til den ældre Tids væbnede, vaabenklirrende Riddere, ham, der dog følte sig saa vel tilpas med en Kaarde eller en Pistol i sin Haand.

Først ved Slutningen af femte Strofe hedder det:

Mens Kunsten betalte Historiens Gæld
 Til mange, som Døden for Friheden funde,
 Til mange, som kun vare Herrernes Hunde,
 — saa sig mig: Hvem sang om Armand Carrel?

Og nu begynder endelig en Fremstilling af Mandens Væsen, dog i Udtryk, der roser stærkere end de særtegner:

Han var dog en Helt, en Ridder saa god
 Som hin, der ej kendte til Frygt eller Dadel.
 Hans Kraft var en Mands og en Ynglings hans Mod,
 Og Hjertet var ædelt og Aanden af Adel.
 Hans Hu var en eneste glødende Drøm
 Om Frankrig, dets Glans, dets Hæder og Lykke,
 Under Frihedstræets befrugtende Skygge,
 Urokket af Tidernes vekslende Strøm.

Den følgende Strofe røber, at Ploug for fuldt Alvor har troet, det var Armand Carrel, der fremkaldte Julirevolutionen, øjensynlig fordi det var paa hans Initiativ, at Journalisterne i Paris vedtog den Protest mod Ordonnanserne, der gav Stødet til den. Carrel havde, da den udbrød, foruden sine historiske Haandbøger og et Par literære Essays, skrevet i alt to Tidsskriftsartikler om Krigene i Spanien, nogle Ungdomsforsøg i *Le Producteur* og en Snes politiske Artikler i *National*. Kun 30 Aar gammel og ikke synderlig kendt havde han med en saa let literær Bagage endnu ikke det Herredømme over Aanderne, som udkrævedes til Omstyrning af en Trone.

Hos Ploug hedder det:

Og Drømmen blev Ord — og det prentede Blad
 Blandt Folket sig spredte med ilende Vinger:
 Snart lød det som Suk, snart som Lærkernes Kvad,
 Og snart som naar Øksen i Roden alt klinger.
 Der ulmede Gnister i Massernes Sjæl: — —
 De blussede op: — i et Baal slog de sammen.
 I Aske sank Tronen. — Men hvo tændte Flammen?
 Det mægtige Ord og — Armand Carrel.

Saa følger Fremstillingen af hvorledes Louis-Philippe besteg Tronen og skuffede Folkets Forhaabninger og hvorledes Mænd som Thiers, Mignet, Guizot istedenfor at fortsætte «Kampen for Frihed og Ret» nu valgte «at mættes ved Naadens Taffel», en noget danskfarvet Opfattelse af den Iver, hvormed de ny Ministre greb og brugte Magten.

Om Carrel siges der herefter:

Kun han blev ej vundet; han ene forblev
Trofast sit Folk, mod sit Kald og sin Fane.
*Med knusende Kraft bort han Blændværket rev
Og drog uforsagt Konsekvensernes Bane.*

Der har været en Tid, hvor dette blev betragtet som Poesi. Man bør dog ikke miskende den oprigtige Begejstring, som dølges af Retoriken og skæmmes af Prosaen.

XIII

Saa lidenskabelig Armand Carrel end var i sin Naturgrund, han havde tidligt i Kraft af sit Retsind og sin høje Mennesskelighed paataget sig Dæmperens Rolle: Da de faldne Ministre efter Julirevolutionen skulde dømmes, støttede han Regeringen i dens Bestræbelser for at holde Befolkningens Raseri imod dem nede. Han skrev med Agtelse om flere af de Anklagede, hvis faste Holdning tiltalte ham. Han arbejdede her i Forening med Frankrigs ypperste Mand, den gamle Lafayette, de amerikanske Fristaters befriende Hjelper, der satte sin uhyre Folkeyndest paa Spil for at beskytte faldne Fjender, hvis Holdning imod ham havde været uforskammet. Julikongedømmet takkede og lønnede saa Lafayette ved at afsætte ham fra hans Post som Overgeneral over Nationalgarden i hele Riget.

Da Carrel i Januar 1832 erklærede sig for Republikaner, blev han modtaget med Mistænksomhed af det republikanske Parti. Dets Organ *La Tribune* hilste ham med lidet velvillig Tvivl. Han svarte, at det Spørgsmaal, om han var enig eller ikke enig med *La Tribune*, oprigtigt talt aldrig havde sysselsat ham: «Da vi ikke kræver Nogen til Regnskab, er vi lidet tilbøjelige til at aflægge Regnskab!» Men Mistænksomheden faldt hurtigt til Ro, da Carrel lige strax viste sig uundværlig, ja mere end det, aabenbarede sig som den eneste, der var mulig og nødvendig som Chef. Som Lanfrey har sagt: «Situationens Nødvendighed talte altid gennem hans Mund.» Han havde mere Skarpsyn, mere Beslutethed, mer Ild, mer Flugt, mer Handlekraft end nogen anden. Da han kom som H. C. Andersens unge Svane, bøjede de ældste Svaner sig for ham. Den 75 aarige General Lafayette sagde om ham: *C'est notre maître à tous.* (Han er for os alle Herskeren).

Og man betænke Vanskeligheden for Carrel, den store Enkelte, med Pen og Ord at skulle støtte et *Parti*, særligt dette republikanske Parti, der saavel i 1832 som i 1834 gjorde Oprør og blev overvundet med Vaaben i Haand. Han misbilligede disse Oprør, men hvad nyttede det! Han havde jo ikke blot Magthaverne imod sig, men alle de fjendtlige Aviser, der stærke ved deres Forbund med Magthaverne, kunde ramme ham uden at opbringe den offentlige Mening, som Oprørsbevægelserne og de blodige Kampe i Parises og Lyons Gader havde opskræmmet.

Af Ridderlighed dækkede Carrel saavidt muligt sine ustyrlige Meningsfæller; han ansaa sig endog for bunden ved Tilsagn, han aldrig havde givet. Ja han ansaa sig forpligtet til at forsvare Fortidsskikkelser som Robespierre, til at negte Blodtørsten hos ham og fremhæve Menneskevennen i ham.

Dog naar hans Kampfæller hævdede, at dersom Europa vendte sig mod Juli-revolutionens Frankrig, maatte man mane

Rædselsherredømmet frem af dets Grav, protesterede altid Carrel.

Tilstandene i det republikanske Parti var til Tider saa opløste, ja vanvittige, at f. Eks. Armand Marrast, Redaktøren for *La Tribune*, blev nødsaget til at duellere med en mere yderligtgaende Jakobiner, der havde stemplet ham som Forræder, fordi han havde nøjedes med at kalde Lafayette den store Brødefulde (*le grand coupable*). Carrels Afsky for denne Fanatisme gik vidt.

Da han i Januar 1835 sad i St. Pélagie for Presseforseelse og de andre Fanger opfordrede ham til som de at illuminere Vinduerne i sit Værelse for at forherlige Aarsdagen for Ludvig den Sextendes Henrettelse, afslog han dette. Hvorpaa den hele Bande brød ind til ham under Raabet: Ned med de gule Handsker! Ned med den fine Herre! Hæng ham!

Trods slige Krænkelser og skønt Carrel ikke kunde skjule for sig selv, at det Parti, han vilde bringe til Magten, daglig

faldt i større Miskredit, forblev han paa sin udsatte Post.

Og naar der saa efter Ustyrligheden indtraadte Modløshed, naar Republikannerne, overvundne i Parlamentet og for Domstolene som paa Gaderne, ramte i deres heftigste Organer ved talrige Domfældelser, fra alle Sider endelig indesluttede i et Net af snærende, hindrende Love, sank sammen under deres Magtesløshed, saa ser vi ham, som havde talt Fornuftens Sag overfor de Forrykte, med lige Fasthed opmuntre til Haab og Udholdenhed, dække Partiet som med et Skjold ved den almindelige Agtelse, hans Karakter indgød.

XIV

Aller vanskeligst stillet blev dog Armand Carrel, da den vulgære Tyv og Morder Fieschi i Juli 1835 med sin Helvedesmaskine foretog sit Attentat paa Kongen, dræbte Maréchal Mortier og elleve Personer af Kongens Følge, mens Louis-Philippe selv forblev uskadt. Skønt Carrel strax fordømte Attentatet, blev han dog paa Grund af sine tidligere Angreb paa Kongen og Kongemagten arresteret efter Ordre af Thiers, og hans Papirer gennemsøgte. Septemberlovene, som yderligt indskrænkede Ytringsfriheden, fulgte, og det blev Carrel næsten umuligt at skrive. Han førte fra nu af en Kamp, som man har kunnet sammenligne med Karl den Tolvtes under Kalabaliken i Bender.

I et Brev fra 5 September 1833 skriver han: «Vi har at kæmpe med den daar-

lige Mening, som vort Partis indre Stridigheder giver Folk om os Vilde De tro at for selve den Artikel, De bebrejder *La Tribune* [imod Lafayette] har Marrast maattet slaas med et af disse rasende Fæhoveder, der ikke fandt det tilstrækkeligt, at han kaldte Lafayette den store Brødefulde! Dette er en Ynk. Vi drives som alle Partier af en Skæbne. Vi har et Monarki at styrte, og vi skal nok faa det styrtet; men saa bliver vi nødt til at kæmpe mod andre Fjender. Jeg har længe tænkt, at dersom man skilte sig skarpt fra de Rasende, kunde man faa retskafne Folk af Juste-milieu til at gaa med En; men disse retskafne Folk vil ikke vide af os, og venter med at slutte sig til os, til vi ikke mere kan bruge dem til noget. De vil da kun skaffe os Bryderi med at skulle beskytte dem. Jo mere Tid der gaar, des vanskeligere bliver vort Hverv. — Tro dog ikke derfor at jeg taber Modet.»

Hvad han frygtede mer end Nederlag for Republikanerne, var da nu deres for

tidlige Sejr. Han var nødsaget til at ønske sin egen Fremgang forhalet, nødt til at modarbejde den i Smug. Med de Elementer, han havde til sin Raadighed, kunde han umuligt regere.

XV

Under Ministeriet Périer havde man hittet paa, forlods at arrestere Journalister, hvis Artikler man vilde forelægge en Jury. I en Artikel af Januar 1832 erklærede Carrel Varetægts-Fængslingen for en Ulovlighed. Han skrev:

Ministeriet antager Ulovligheden for betrygget, naar den kun rammer et lille Antal Borgere. Det tager fejl, og trods dets Overmod kunde det komme til at erfare, at en enkelt Mand, der er overbevist om sin Ret og bestemt paa at hævde den ved alle de Midler som hans Mod maatte indgive ham, ikke er let at overvinde Der findes i den periodiske Presse saadanne Mænd, hvem man ikke udæsker ustraffet, og som visselig ikke lod sig slæbe levende til St. Pélagie, ifald de havde svo-

ret, ikke at lade Lovens Majestæt krænke i deres Person Troer man at dersom en Skribent, hvis hele Forbrydelse var, ikke at tænke som Ministeriet, og som forøvrigt var en god Borger, en Dag eller Nat blev myrdet i sit Hus under Modstanden mod en ulovlig Fængsling, troer man, at saa de, der havde paabudt Arrestationen og voldet Drabet, vilde bringe det vidt?

Artiklen gjorde sin Virkning; man op-hørte med præventiv Arrestation af Journalister.

Men hvad nyttede det Carrel; man arresterede ham fremdeles, blot ikke paa Forhaand.

Fra nu af begyndte han at optræde som offentlig Taler for Domstolene, saa tidt hans Blad blev indklaget. Og han lagde som saadan en overraskende Evne for Dagen.

Le National var f. Eks. blevet indkaldt for Pairskammeret som Domstol for en Artikel, der betegnedes som fornærmende. Carrel mødte for Bladets ansvarlige Ud-

giver, Rouen. Da han i sin Tale havde nævnt Maréchal Ney, tilføjede han:

«Ved dette Navn standser jeg af Ærefrygt for et straalende og vemodigt Minde. Det tilkommer ikke mig at sige, om det var lettere at give Dødsdommen Lovskraft end at paabyde Revisionen af en uretfærdig Proces: Tiden har fældet sin Dom. I vore Dage trænger Dommeren mere end Offeret til Æresoprejsning. Her afbrød Formanden ham: Forsvarer! De taler til Pairskammeret. Der sidder her Dommere over Maréchal Ney; at kalde disse Dommere mere trængende til Æresoprejsning end Offeret, er et Udtryk, der — tag Dem vel i Agt! — kunde betragtes som en Fornærmelse. Lovens Tekst, som jeg har havt den Ære at forelæse Dem, vilde kunne anvendes ligesaavel paa Deres Ord som paa dem, for hvilke Hr. Rouen er ansvarlig.»

Med en Haandbevægelse og en Betsning, der gjorde det dybeste Indtryk, fortsatte Carrel: «Hvis der blandt de Medlemmer, der har stemt for Maréchal Ney's Død og som har Sæde i denne Kres, er

Nogen der føler sig saaret ved mine Ord, lad ham saa stille et Forslag imod mig, angive mig her for Skranken, og jeg skal møde. Jeg vil møde, stolt af at være den første Mand af Slægten fra 1830, som her i det harmfulde Frankrigs Navn nedlægger Indsigelse mod denne afskyelige Voldshandling. — Da rejste den gamle Napoleonske General Excelmans, en af Pair'erne sig, og raabte som henrevet: «Jeg deler Forsvarerens Mening. Ja, Dødsdommen over Maréchal Ney har været et Justitsmord; jeg siger det, jeg.»

Nu var det umuligt at sætte Carrel under Anklage. Men som Littré har sagt, hele hans Karakter røber sig i hin dumdristige Sætning. Han staar der ene overfor en Magt, der uindskrænket raader over hans Skæbne. Han tøver ikke. Hverken den øjensynlige Fare eller hans Isolerthed eller denne Skranke, hvor han, ved et Ord, fra Defensor kan forvandles til Anklaget, gør Indtryk paa ham. Han udtaler Ordet, og staar ubevægeligt rolig foran Kammeret, som han saa dybt bevæger.

Atter og atter maatte han for Juryen væрге sig mod Anklager for Angreb, han havde rettet mod selve den Konge, hvis Tronbestigelse han før nogen anden havde gjort sig til Talsmand for.

I et af disse Forsvar har han en Vending, hvis Rækkevidde er større end Øjeblikkets:

Som Venner af Deres Land vil De, mine Herrer Nævninger, at Deres Kendelse skal bidrage til den offentlige Ordens Opretholdelse.

Men den Tilstand, hvori vi lever, er ikke Ordenen. Det er ikke det enevældige Monarki og ikke det konstitutionelle; det er ikke mer den repræsentative Regering, og det er ikke endnu en synlig Tilnærmelse til den Fred og Stadighed, man kunde vente af et Styre, der helt var fremgaaet af Valg eller var rent republikansk. Den nuværende Tilstand er en hurtig Op-løsningsbevægelse, hvorfra tilsyneladende hvadsomhelst Godt eller Ondt kan fremgaa. Intet skelnes som sikkert i dette Ruskomsnusk af opslidte Doktriner, for-

negtede Grundsætninger, krænkede Forpligtelser, forraadte Forventninger, beretigede men forvirrede Krav — uden en begyndende Krigstilstand, hvori man foreløbigt fra begge Sider anvender alle de Ødelæggelsesmidler, man raader over. Regeringen kender ikke andre Love end dem, der sikkert kan føre til Afskaffelse af al offentlig Frihed.»

XVI

To Magter var lige fremtrædende hos Carrel, hans Forstand og den Lidenskabelighed, som han omsatte til Vilje. Saa højtbegavet han var, det var dog Viljen, som var hans egentlige Væsen. Han var i den Grad Viljesmenneske, at han — med sit uhyre bevægelige Sind — syntes uforanderlig. Endogsaa hans Vid var i Viljens Vold. Hans Troskab mod givet Ord var ikke blot et Udslag af hans ædle Natur, men et Udtryk for hans Vilje. Det var hans bevidste Indsats i Livets Spil.

Der var rundt om ham for megen Tale om hans Dyder til at de kunde forblive ham ubekendte. Han dyrkede dem. Var han f. Eks. i Hefthighed kommet til at saare en Medarbejder, saa skyndte han sig selv at læge det Saar, han havde slaæet.

Han var ædelmodig af Instinkt, for ædelmodig til grundigt at beregne. Ædelmodighed var Kilden til hans Vildfarelser. Med størst Utvungenhed gav hans Væsens Suverænitæt sig vel til Kende i den Uforsigtighed hos ham, som kun var Tro paa hans Stjerne, og i hans store Gavmildhed. Han gav undertiden langt mer end han havde Raad til. En Dag, da han havde lovet en Trængende en Gave og fandt sin Pung tom, satte han sit Uhr paa Assistentshuset.

Tidligt bortrevet staar han blandt franske Prosaforfattere omtrent som André Chénier blandt Digterne. Ogsaa han kunde have berørt sin Pande og sagt: Der var dog noget dèr!

Tiltrods for at Skikkelsen kun har bevæget sig over Scenen forbliver den ufor-glemmelig.

Hans Venner tilbad ham. Hans Fjender misundte hans Venner ham. Guizot taler i sine Erindringer om ham med vejvild Respekt og Beundring. Et Medlem af den Kongefamilie, han saa haardt havde an-

grebet, Hertugen af Orléans, sagde ved hans Død: Det er et Tab for Alle.

I 1848 var det hans gamle Modstandere, som mest savnede denne faste Karakter, som de kaldte ham. Og atter og atter drøftede man i den følgende Tid det ørkesløse Spørgsmaal: Hvad vilde der være sket, ifald Carrel havde været i Live?

Det betyder, at Alle havde Følelsen af, at denne ene Mand maaske havde ændret Begivenhedernes Gang, fordi hans Karakter øvede endnu større Indflydelse end hans Ideer.

Hans dybeste Originalitet laa i Karakteren. Han vilde, om han var forbleven i Live, have indvundet en saadan Autoritet, at han havde kunnet stemple et helt Slægtled med Præget af sin mandige Vilje. Revolutionen i 1848, til hvilken han havde givet Stødet, var med ham ikke bleven indledet med Negerslaveriets Ophævelse, var ikke bleven lagt i en Lamartines Hænder, var med ham ikke udmundet i det andet Kejserdømme.

Hans Styrke var bl. a. hans sikre Takt.

for hvorvidt han kunde gaa. Undertiden, naar han syntes dumdrstig indtil Galskab, var han i Kraft af sin Gætningsevne ikke mere forvoven, end at han uden Vanskelighed vandt Spillet. Han var omvendt klippefast i sin Vægning ved at gaa med til hovedløst Oprør. I Juni 1832 hævdede han mod hele sit Parti, at Øjeblikket til Revolutionen ikke var kommet, og saa med Sorg Arbejderbefolkningen til ingen Nytte forbløde sig i Parises Gader.

Republikanske Indgreb i den personlige Frihed var ham ikke kærere end monarkiske. Han tog som berørt lidenskabeligt Afstand fra sine saakaldte Meningsfællers Hang til Rædselsvælde.

Han skriver etsteds: «Det er en ringe Fortjeneste at kræve Frihed til Gavn for sig selv, naar man behøver den til sit Forsvar mod en fjendtligt sindet Regering. Men det er en stor Fortjeneste at ville skænke denne Frihed til selve den fjendtlige Regerings Mænd, naar Begivenhedernes Gang har afsat og erstattet dem. Den Fortjeneste er vor. Vi vil Frihed for

os idag, imod os imorgen, ifald vi da er Herrerne. Saa forskellige er vi fra dem, hvis Attraa gaar ud paa, fra de Forfulgte at blive Forfølgerne.»

Hans ophøjede Frihedskærlighed er en Arv, som endnu ikke er løftet. Hans Livsværk forblev ufuldendt, en Grundvold uden Bygning. Men hvad gør det, ifald Bygningen rejses efter hans Død, som Triumfbuen i Paris efter Napoleon Bonapartes.

Han er bleven staaende i Historien som Personliggørelsen af en fri og ædel Manddom, der rangerer med udfoldet Geni.

Saaledes er hans Skikkelse hævet over Forgængelighedens Love, bevaret mod Forkrænkelighed ved den rene, stærke Essens, som Ideen er, hvoraf han helt var gennemtrængt.

Da han legemligt forsvandt, stod det Mandsideal tilbage, som han havde virkeliggjort. De, som er i hans Gæld og af hans Slægt, vil sørge for at det ikke gaar i Glemme.

XVII

I 1836 var Bladenes Abonnementspris i Frankrig gennemgaaende ens, 80 francs, saa høj en Pris, at en meget stor Læsekres var udelukket.

Men da var det Tidspunkt kommet, da mange Hjerner paa én Gang søgte at faa dette Forhold lempet:

I Marts satte *Journal général de France* Prisen til 48 francs. I Juni udgav *Siècle* Prøvenummer med Pris 40 francs.

Men i Juli 1836 udsendte Emile de Girardin sit første Prøvenummer paa *La Presse*, hvor Reklamen og Selvrosen ganske anderledes var sat i Stil. *La Presse* er det første, store billige Blad. Med *La Presse* holder Industrialismen sit Indtog i den europæiske Presse. For første Gang faar en egentlig *Faiseur*, en *Entrepreneur*, der

vil bruge alle Midler, Tag i det Vaaben, som den moderne Presse kunde fuldkommengøres til.

Hidtil havde Aviserne under Censuren og Regeringernes Tryk (eller omvendt i Regeringernes Tjeneste) været Literatur, havt lange mer eller mindre velskrevne Artikler. Nu blev Avisen forvandlet fra et Middel til Belæring til et Oplysningsredskab om det Nyeste, fra et politisk Vaaben til et Vindingsmiddel og personligt Magtmiddel. Bladudgiveren havde været en Sædemand, nu blev han en Høstmand. Havde han før vundet Jordsmon ved Talent (eller ved Underdanighed mod Magthaverne), saa vandt han nu Jordsmon og Guld ved Nyhedsstof og Reklame.

Tidligere havde Vægten ligget paa Artiklen, godt eller slet skrevet, men dog skrevet. I Stedet kom efterhaanden Referatet og Interviewet, disse to Livretter for Svagtbegavede, tillavede af Kokke med svedige Fingre, Referatet, det omtrentlige, af Talen, Interviewet, den omtrentlige Fremstilling af en Dialog, i begge hvilke den

gamle Forskel mellem Sandhed og Løgn var faldet bort og gaaet op i Begrebet det Omtrentlige og hvor den gamle Forskel mellem Kunst og Ikke-Kunst var udslettet i det Omtrentlige. Der gaves ikke mere *ipsis-sima verba*. I Stedet: det Omtrentlige, der er Døden for Kunstsans, Smag og Sandhedskærlighed. Den gammeldags Belæring og den gammeldags Polemik for Ideens Skyld gjaldt for kedsommelig: i Stedet traadte Sensation og Reklame.

Reklamen holdt sit Indtog i det moderne Forretningsliv med sit ustandselige Torveskrig i Avisen. Snart blev ingen Forretning mere mulig uden Reklame og intet Aktieføretagende muligt uden den. Og Reklamen forbandt sig med Tilfredsstillelse af Nysgerrighed og Videbegærlighed. Man havde altid kendt Smigeren, der nedlader sig til Læserne og kommer enten Borgerskabets eller Almuens lave Instinkter imøde, altid kendt Praleri og Hykleri. Nu parredes afvekslende Videlysten, Pralelysten, Hyklerlysten og Smigrelysten med Fru Reklame, en Dame, der efter sin Natur aldrig er

sparsom med sin Gunst, og den moderne Journalistik opstod som det i disse Favntag avlede Foster.

Det vilde være enfoldigt at tro Antallet af hæderlige og begavede Journalister forringet. Der var sikkert samme Procenttal af dem i deres Stand efter som før at Pressen blev billig og sensationel. Selve Girardins Organ havde ypperlige og lærerige Artikler, ja særligt vel skrevne. Men den journalistiske Skribent arbejdede fra nu af paa ugunstigere Vilkaar end tilforn. Principielt laa Vægten ikke mere paa det Literære og ikke mere paa Karakteren.

XVIII

La Presse nøjedes ikke med at give gyldne Løfter. Det kritiserede de andre Blades Forretningsførelse og Finansledelse og sigtede dem dels for at regne daarligt, dels for at gøre sig for store Fordele paa Aktionærers og Abonnenters Bekostning.

Heraf opstod en Pressepolemik.

De bestaaende Blade, der pludselig saa sig kastede til Side under Fællesbenævnelsen «Den gamle Presse» følte Ærgrelse over den underbydende Concurrence, og der var især en enkelt Journalist, som i Bladet *Bon Sens* i fire Feuilletoner med Heflighed modsagde *La Presses* Prospekter.

Forfatteren var en vis Capo de Feuillide. født 1800 paa Antillerne, stammende fra en gammel Adelsfamilie i Toulouse. Han hørte til de Mænd, der har megen Frem-

fusenhed, men svag Rygrad, til de Letbegeistrede, som tilbringer deres Liv med at slaa om.

Han havde oprindeligt hyldet og forfægtet legitimistiske Anskuelse. Men da han i Toulouse en Dag saa den unge Armand Carrel, stillet for Krigsretten paa Grund af sin Deltagelse i den spanske Krig, blev han saa begejstret, at han pludselig blev omvendt og skrev en Ode til de anklagede Frihedskæmpere, særligt til Carrel.

Senere deltog han i Julirevolutionen.

Han kastede sig haanende over Girardins Prospekter og Beregninger og Selvros.

Girardin, der havde pralet af, at han ikke som andre Redaktører havde en Straamand, men selv var Ansvarhavende, svarede med at stævne Capo for Retten — hvad der stred mod al fransk journalistisk Skik. Og at han ingen Straamand holdt, betydede lidet, da han i sin Egenskab af Deputeret ikke retligt kunde forfølges.

Derpaa laa megen Vægt. Det skabte ham en Undtagelsesstilling. Thi Oppo-

sitionspressens Position var, som vi har set, yderst pinlig og truet. Efter at det gamle Bourbonske Kongedømme, der havde brudt Forfatningen, var blevet fjernet, var der i sin Tid blevet udstedt en ny Forfatning, *la Charte-Vérité*, hvori der var givet Pressen al Slags Betryggelse.

Men Oprør og Attentater havde givet Paaskud til Indskrænkning af Ytringsfriheden. Thiers, Guizot og Broglie havde, alt som Utilfredsheden med Julimonarkiet steg og det republikanske Parti tog til i Styrke, stedse hensynsløsere sveget de givne Løfter. Den Kaution, der skulde stilles for et Blad, blev forøget, Stempel- og Postafgifterne steg, det blev næsten helt forbudt at^o udraabe Aviserne til Salg paa Gaden; Presse-Processer blev forkortede, og det Antal Nævninger formindsket, der udkrævedes til at dømme en Skribent eller Ansvarhavende. I visse Tilfælde af Presseforseelser blev Juryen helt undertrykt, og desuden blev det overhovedet forbudt at gøre Rede for de Retssager, der angik Bladene; de førtes for lukkede Døre.

Skønt den nye Avis ikke vilde have Ord for at være ministeriel, var den det ikke desmindre i den Grad, at Girardin var beredt paa at lade sig anvende som villigt Redskab af Thiers eller Guizot mod at indkassere alle de Fordele, som dermed fulgte. Han var selve den moderne Journalistik i dens værste Form, Reklamen i Menneskeskikkelse.

XIX

Hovedorganet i Oppositionspresen, *Le National*, havde siden 1833 havt ikke mindre end fjorten Retssager, var to Gange blevet dømt, dels til en samlet Bøde af 16,000 francs, dels til sammenlagt et fuldt Aars Fængselsstraf for Redaktøren.

Denne Redaktør var Armand Carrel, og vi véd, hvilken Særstilling han indtog i Pressen. Han var Achilles og Odysseus i én Person. Hans Mod var et Ordsprog og hans forsonende Evne var berømt. Selv de, der ikke vidste andet om ham, vidste at han aldrig havde afslaaet nogen Udfordring. Han gjaldt for Ridderligheden selv, og hans uomtvistelige aandelige Overlegenhed indgød Mænd lige saa megen Sympati som Kvinder. Man vidste, at hans Energi altid var aarvaagen; man kendte hans

Uegennyttighed, hans Ædelmodighed og Takt, hans ubøjelige Fasthed i Angreb og Forsvar, og den Fostbroderhengivenhed, han udviste mod Venner. Hans Sans for det Passende og Sømmelige viste sig bl. a. i den sønlige Holdning, han indtog overfor de berømte Mænd, der havde udført deres Livs Størverk i Aarhundredets Begyndelse, Lafayette og Benjamin Constant, Chateaubriand og Béranger.

Han var Dag ud Dag ind Genstand for de lidenskabeligste Angreb fra alle Sider, men mest fra Regeringspartiets, og hvad han kaldte Slottets, Mænd. Havde mange af disse Angreb deres Grund i oprigtigt Had, saa udsprang lige saa mange af Forfængelighed, Ærgerrighed, Reklamesyge. Man slog sig op ved at nedsætte Carrel; man fik sin elendige Talentløshed forvandlet til Navnkundighed, ifald han svarte og indlod sig i en Polemik. Han kunde ikke mere rette en Artikel mod nogen uden med det Samme at gøre endog Stymperen berømt.

Vi saa, at hans Ry var trængt udenfor

Frankrigs Grænser; vi har iagttaget Stuart Mills begejstrede Sværmeri for ham; vi har læst Carl Plougs Ungdomsdigt til ham. Rigtignok er han for Ploug ikke egentlig Digtets Genstand, han er blot Vejen ad hvilken han naaer til en Landsmand, han vil besynge, sin Forgænger i *Fædrelandets* Redaktion, en dansk Overlærer og Statsøkonom, en brav Mand, men ikke mere, der selv i Danmark er fuldstændig glemt, Johannes Hage. I hans Pris løber Slutningsstrofen ud. Ham er det, hvem Ploug paa den barokkeste Maade titulerer med den store Franskmands Egennavn.

Den sidste Strofe lyder:

Mit Danmark! O vaagner igen i dit Sind
Ej Tanken om ham, som du selv haver mistet?
Du stod jo dog ogsaa med Taarer paa Kind,
Dengang da hans ærlige Hjerte var bristet.
Erindrer du ej, at hvor Domens Kapel
Om Kongernes Grave sin Søjlerad strækker,
Dér grønnes hver Vaar den Græshøj, som dækker
Din Ridder af Ordet — Armand Carrel.

XX

Det var for Emile de Girardins Angriber, Capo de Feuillide af yderste Vigtighed at faa Carrel til at skrive om saa blot et Par Linjer i sit Blad om hans Polemik mod *La Presse*. Men Carrel havde i Modsætning til alle de andre Redaktører ikke gidet skrive et Ord derom. Sagen var ham væmmelig som en Strid mellem to Butiker om Kunderne. Han led ikke alt dette Vrøvl om Pressens Pengeforhold, betragtede det som ikke angaaende ham eller hans Virksomhed.

Imidlertid overhang Capo ham saa længe, at han tilsidst modstræbende lovede at skrive nogle Linjer om Sagen, gav dog Løftet saa skødesløst, som var det hans Hensigt at glemme det.

Glemte det ogsaa virkeligt. Men som

han den 19. Juli 1836 om Aftenen, havde rettet Korrektur paa sin ledende Artikel og allerede stod i Døren for at gaa, hændte det, at hans Redaktionssekretær, hvem Feuillide havde plaget, mindede ham om hans Løfte til denne hans fanatiske Beundrer.

Carrel satte sig da ned, og skrev uden en Rettelse 30 Linjer i alt, hvori han gjorde Rede for Stridsspørgsmaalet og dadlede Girardins Angreb — hvilke *Le bon Sens* ikke, saaledes som *National* havde nøjedes med at ringeagte (*mépriser*). Han udtalte ogsaa sin Forundring over at Girardin mod Skik og Brug havde stævnet sin Modstander for Retten.

Svaret lod naturligvis ikke vente paa sig. Det gjorde gældende, at den udtalte Bebrejdelse manglede «den Loyalitet, som tillægges Hr. Carrels Karakter.» Men det indeholdt desuden nogle paafaldende Ord: Vi vil fremlægge disse Avisers Regnskaber, da de gør sig den Umag at gennemgaa vore. Og vi mangler ikke de Oplysninger, som er nødvendige til Biografier af flere

blandt disse Blades Redaktører, ifald vi skulde blive nødsagede til at offentliggøre dem. — Der fortsættes bl. A.: I saa Tilfælde vilde vi ikke tale om forestaaende Falliter, men om længst indtraadte.

Her var to Punkter paafaldende. Det almindelige Udtryk *Biografier*, der truede med Afsløringer af Privatlivet, og det særlige *Falliter*, der syntes at sigte til Carrels Medarbejder Thibaudeau, der havde nogle mislykkede industrielle Foretagender bag sig.

Som Følge deraf søgte Carrel Girardin sammen med Thibaudeau. Ordskiftet blev strax trods Carrels Ro og Selvbeherskelse meget heftigt, indtil Girardins Mearbejder Lautour-Mézeray kom til. Denne, hvem Carrel nylig havde skaanet for en Duel med Véron, foranledigede, at Samtalen tog en forsonligere Vending, og man enedes om, at nogle forklarende og udjævrende Ord skulde offentliggøres i begge Blade. Girardin vilde med Ordene: Den Hæderlighed man tillægger hans Karakter, kun have ment: den Hæderlighed,

for hvilken han er bekendt. Den officielle Fremstilling, som i 75 Aar er bleven gentaget, til Fiaux i Aar har samlet alle Aktstykkerne, er nu den barnagtige, at Girardin (selvfølgelig) krævede Forklaringen samtidig offentliggjort i begge de stridende Blade, mens Carrel haardnakket holdt paa, at Girardin skulde publicere den først. I Virkeligheden enedes man om, at Carrel skulde redigere den nævnte Notits og forelægge den til Antagelse.

Da han ene vendte tilbage til Girardin med Notitsen, stødte han paa en uventet Modstand. Han havde ikke i Vidners Nærværelse villet spørge Girardin, hvad denne mente med Truslen om at offentliggøre hans Biografi. Nu spurgte han og fik et Svar, der forbavsede ham. Det blev ham klart, at Girardin vilde hans private Forhold til Livs. Den fjendtlige Hensigt med Biografien var utvetydig. Thi, som Carrel sagde: De har visselig ikke villet true mig med Lovtaler.

Samtalen tog da hurtigt en saadan Vending, at Carrel udbrød i Ordene: *Mais*

c'est donc une affaire que vous cherchez?
(Det er da en Duel, De attraar?)

Hvortil Girardin med sin Reklamesyge svarede de historisk berømte Ord: *Un rencontre avec un homme comme vous, Monsieur, serait pour moi une bonne fortune.* (En Tvekamp med en Mand som Dem vilde for mig være en stor Lykke).

Som bekjendt bruges Udtrykket *une bonne fortune* om den pludselige Opnaaelse af en Kvindes højeste Gunst, men er her, om end lidt tvetydigt, naturligvis taget i Meningen: et stort Held. Altsaa: en Duel med en Mand som Dem vilde med ét Slag gøre mig til en Berømthed. Carrels alvorlige og simple Svar lød: *Un duel ne me paraît jamais une bonne fortune, à moi.* (En Duel synes aldrig mig noget Held.) Han havde lovet sine Venner og Beundrere ikke mere at duellere. Hvor kunde han glemme alle de Anraabelser, der tre Aar forinden havde været rettede til ham i Anledning af den Livsfare hvori han svævede efter sin sidste Duel.

Det angribende, personligt forulempende i Girardins Holdning viste Carrel, at han ikke længer turde haabe paa en hæderlig og fredelig Udgang. Det blev ham klart, at hans politiske Modstandere havde til Hensigt at binde og baste ham ved den stadige Trusel om Offentliggørelsen af et Kvindenavn, han ikke vilde tillade Nogen at sætte i Aviser. Derfor rejste han sig, erklærede sig uimodsagt af Girardin for den fornærmede, og valgte Vaabnet, Pistolen.

At imidlertid Girardin, som vilde tilhøre det gode Selskab og nylig havde gjort Krav paa et Adelsnavn, vilde anvende saa lavt et Middel, lader sig kun delvis forklare ved hans lidenskabelige Attraa efter den Reklame for ham selv og hans nye Blad, som en Duel med den franske Presses ypperste Mand vilde være, og ved hans Forvisning om at den sande Aarsag til Duellen vilde forblive aldeles skjult. Det lader sig i Virkeligheden kun forstaa, naar man bag ham søger dem, der brugte ham som Redskab.

Situationen var for Magthaverne bleven saaledes tilspidset, at det gjaldt deres politiske Existens at faa Carrel ryddet af Vejen.

Carrel havde haanet og latterliggjort Hernani i Hugo's Tragedie af samme Navn, fordi han gav Løfte om at have sit Liv forbrudt, saasnart en tilfældig, ligegyldig Medbejler stødte i et Horn. Men det var jo netop, hvad Carrel selv alle sine Dage havde gjort. Nu regnede hans Modstandere med Sikkerhed paa, at han paany vilde sætte sit Liv paa Spil, saasnart hans Skæbne gav Signalet.

XXI

Emile de Girardin var jo en klog og dygtig Mand og langtfra nogen almindelig Pressebandit. Vi ældre, som en Del Aar har været samtidige med ham og har fulgt hans Virksomhed, har af og til ikke kunnet negte ham Sympati. Han var alle Dage en betydelig Bladredaktør, og hans Motto for sit Blad under det andet Kejserdømme: En Ide om Dagen! var morsomt og ikke ueffent. Vi andre er glade, naar vi har en Ide om Aaret eller saa. Han havde virkelig ofte et Indfald.

Mange af os har med Glæde set hans i sin Tid saa meget omtalte og mesterligt spille Skuespil *Le Supplice d'une femme* paa Théâtre français, som vel teknisk blev gennemarbejdet af Alexandre Dumas fils, men ogsaa i sin oprindelige Skikkelse er værdi-

fuldt. Vi fulgte endelig med en vis Deltagelse hans Angreb paa Dumas' bekendte Opfordring til Kvindedrab i Tilfælde af Utroskab: *Tue-la!* i *La femme de Claude*, og købte os begærligt hans Bog om det fri Ægteskab med dens Forsvar for Kvinden, dens Lære om uægte Børns Ligestilling med ægte, og dens dristige Fremtidstanker, som vi selv havde tænkt.

Naar man sammenligner Girardin med Gennemsnittet af den nyere Presses Mænd, er han nærmest en Ørn.

Han var født i Schweiz af franske Forældre. Den Fødselsattest, han oprindelig fremlagde, bar Navnet Emile Delamothe og angav ham som født 22. Juni 1806 af ubekendte Forældre.

Imidlertid var han som ministeriel Kandidat ved Thiers's personlige Indgriben bleven valgt ind i Kammeret 1834. Da Valgbarhedsalderen var 30 Aar, og da Valget derfor blev angrebet som ugyldigt, fremlagde han en ny Attest, der angav 1802 som hans Fødeaar -- hvad jo ikke saa godt ud. Han gav sig dernæst til paa

en larmende Maade at hævde for sig Familienavnet Girardin uden ringeste Hensyn til sin Moder, der var gift med en Raadsherre ved Raadet i Paris og som hemmeligt havde født ham i Ægteskabsbrud.

Først 1837 meldte Faderen sig som General Alexandre de Girardin. Sønnen var ilde lidt, dels paa Grund af den Hensynsløshed, han havde vist overfor sin Moder, dels paa Grund af den Usandhed, der begrundede hans for tidlige Valg ind i Deputeretkammeret, dels fordi han havde ført to, mindre pyntelige, Processer for Finansselskaber, dels fordi han kun ansaas for et Skribenttalent af tredie Rang og fordi han i Kammeret altid tav, da han ikke havde ringeste Evne til at tale.

Han drog sig til Nytte, at Carrel med sin Stolthed gjaldt for en umedgørlig Kamphane. Denne var derved særlig udsat. En Mand havde engang sagt ham et Ord, han ikke glemte:

Tag Dem i Agt, min Ven, i Politik er det de Ædelmodige, der gaar til Grunde.

Som ovenfor berørt, havde han (i fjorten

Aar allerede) i dyb Hemmelighed boet sammen med sin Elskede, hvem han var forhindret fra at ægte. — Medens Armand Carrels Forhold til en Dame saaledes var det saarbare Punkt i hans Existens, havde Emile de Girardin i højeste Grad styrket sin Stilling ved det Ægteskab, han havde indgaaet. Han havde i 1831 ægtet den dejlige unge Delphine Gay, den højtbevandede Datter af Forfatterinden Sophie Gay (til hvem J. L. Heiberg under sit Ungdomsophold i Paris har skrevet et lille Digt). Delphine Gay var en sand Muse.

En underholdende Læsning afgiver de fire Bind der indeholder hendes Artikler i *La Presse* under Mærket Vicomte de Lounay, og ligeledes hendes Skuespil, af hvilke Tragedierne er noget svage og conventiønelle, men et Stykke som *Lady Tartuffe* fint og morsomt og *La joie fait peur*, dette Kassestykke, en sand Perle. (Der gives paa Dansk en hel Bog om Delphine de Girardin af Frk. Frede Thomsen),

Hendes Skønhed og Talent tiltrak udmærkede Mænd. I hendes Stuer gik La-

martine, Victor Hugo, Honoré de Balzac, Thiers, Guizot ud og ind, og hun stillede sin Pen til sine Venners Tjeneste, hudflettede f. Eks. med kvindelig Lidenskab og Persondyrkelse Sainte-Beuve i Anledning af hans Frafald fra Hugo, dengang han ved de Konservatives Hjælp blev optaget i Akademiet.

Glansen fra alle disse storladne Venskabsforbindelser faldt over Girardin, saa meget mere som disse Mænd skrev i hans Blad, Balzac endog til Stadighed. Og Ingen kunde udsætte noget paa disse Delphine de Girardins Venskabsforhold. Saa skøn hun var, sagdes der intet ufordelagtigt om hende. Hendes Mand førte det sædvanlige Pariserliv (man ser af Madame Hamelins Breve, hvorledes han skaffer sine Elskerinder Tobaksbureauer fra Regeringen); hun selv havde et ulasteligt Rygte, og gjorde ham aldrig latterlig, kun misundt.¹⁾

Carrel og Girardin havde end ikke set

¹⁾ André Gayot: Une ancienne muscadine. Fortunée Hamelin. Lettres inédites 1839—1851.

hinanden, da de i 1836 tørnede sammen. Men Delphine, hvem Carrels Ry tiltrak og blændede, havde allerede 7. Marts 1833 tilskrevet ham følgende Brev, der blev besvaret Dagen efter med et høfligt Afslag:

«De vil finde det ganske naturligt, min Herre, at en Berømmelse saa skøn som Deres indgyder det Ønske at lære Dem at kende. Derfor er jeg ingeniunde forlegen ved at bede Dem komme til mig Mandag Aften for at høre nogle Vers. De synes mig desuden vant til enhver Art Udæskning, og jeg vover det Haab, at De vil tage imod denne som mod de andre.»

Hvor forunderligt, at Delphine i sit eneste Brev til Carrel skal sammenligne sin Indbydelse med en Udfordring og hentyde til de Udæskninger, hvorfor han stadig var Genstand!

XXII

Den øjeblikkelige politiske Situation var denne:

Julikongedømmet havde narret Befolkningen. Dets Valglov havde ændret den fra 1814 saa lidet, at den kun udvidede Valgretten med nogle faa tusind Vælgere, og dette Vælgerfolk paa kun 160,000 Mand repræsenteredes ved en Regeringsmagt, der bestod af høje Embedsmænd og Hoffunktionærer, saa Julikongedømmet var blevet et borgerligt Rigmandsvælde, naturligvis desuden med en kraftig politisk Korrup-tion, som den til alle Tider findes.

Arbejderopstandene i Paris og Lyon havde røbet Menigmands utaalmodige Utilfredshed. Det gjaldt da for de vekslede Regeringer at give Utilfredsheden Mundkurv paa.

Carrel havde længe fundet, at selve Restaurationstiden med sin Understøttelse af Grækenlands Rejsning og sin Erobring af Algier udadtil havde givet Frankrig mere Glans, og at den indadtil ikke havde faret haardere frem. Indadtil havde han længe krævet Valgrettens Udvidelse til dem, der havde kæmpet og lidt for den, Decentralisation, og elementære Goder som Domstolenes Uafhængighed af Regeringen. Han var uskyldig nok til — som mange dengang — at tro paa en aldeles fri, uafhængig Presse som politisk Kontrolmagt. Og langt fra, som de øvrige Oppositionsmænd, at true eller skræmme ved Svælgen i Revolutionstidens Rædsler, bekæmpede han, som berørt, enhver Terrorisme og mente, at Republiken vilde øve sin Tiltrækning uden slige Midler.

Det var, da han ikke kunde vinde Ørenlyd for sin forstandige Tale, at Fanatikerne brød igennem, og det ene Mordforsøg fulgte paa det andet. Først Fieschi's, efter hvilket man havde den Frækhed og Brutalitet at fængsle ham, ret som var der noget

Menneske i Frankrig, der for Alvor troede at Carrel indlod sig paa at fabrikere Helvedesmaskiner, tilmed i Komplot med en gemen Tyv og Morder; derefter Alibauds klikkende Pistolskud i de Dage, vi her dvæler ved. Han dømtes til Døden 10. Juli 1836.

I Sommeren 1836 stod iblandt Regeringens Angribere Carrel næsten ene oprejst endnu. Godefroy Cavaignac, Marrast, Raspail, Gainard, Blanqui, Flocon, Toilat var forviste, forsprængte eller fængslede.

Carrel alene var da Modstanderen, frygtelig, urokkelig, vokset i den almene Anseelse ved de Retssager, hvori han havde forsvaret sit Blad, og de Fængselsstraffe, han havde udstaaet.

Og han alene havde Venner blandt Hærens Officerer.

I Juli 1836 var Spændingen mellem ham og Regeringen paa sit Højeste. 13. Juli havde han (forgæves) krævet Benaadning for Alibaud. Han havde mindet om Thiers's undskyldende Ord i Anledning af den 18. Brumaire: «Republikanere, der i Bona-

parte troede at se en ny Cæsar, kunde væbne sig med Brutus's Dolk uden derfor at være Mordere.»

20. Juli, i selve det Nummer, hvori Notitsen findes om Girardins Polemik mod Capo de Feuillide, retter han et kraftigt Angreb paa Thiers som Conseilpræsident. — Er det da ikke mer end sandsynligt, at Thiers, efter at have ladet sin fordums Ven arrestere og hans Papirer gennemrode, nu i sin Irritation har sat Girardin, sin haandgangne Mand, i Kundskab om Carrels Privatliv og ladet denne forstaa, man kunde tæmme og matte Carrel med Hentydninger dertil?

XXIII

For tilbunds at forstaa det afskyelige politiske Rænkespil, der laa bag ved den Tvang til Duel, hvori man bragte Carrel (som i alle sine Dueller var bleven saaret) maa man sammenligne Hoffets og Hof-camarillaens Rolle, da den to Aar forinden brugte alle Midler, selv de hæsligste journalistiske, for at bringe den Deputerede Dulong, Carrels Ven, til den Duel med General Bugeaud, hvori han blev nedskudt. Underligt nok er denne Analogi hidtil forbleven upaaagtet¹⁾).

Det drejede sig om en parlamentarisk Afbrydelse af krænkende Art, der af en gemen Hof-Avis var blevet lagt Dulong i Munden, mens Generalen talte. Generalen selv havde ikke hørt den, Dulong negtede at have brugt slige Ord, og var villig til

¹⁾ Carrel: Oeuvres IV 26—59.

at afgive en skriftlig Erklæring derom. Den altid forsonlige Carrel tog Sagen op, forhandlede med General Bugeaud, der viste sig imødekommende; saa blandede Kongens Adjutant sig i Sagen, krydsede alle Carrels næsten gennemførte Bestræbelser, og fik Duellen i Stand, der medførte Manddrab. Parallelen med Carrel's Tilfælde er slaaende. — Saa meget er i alt Fald vist, at det fjantede Sagn, hvorefter Carrel udfordrede Girardin paa Grund af en Avis-Concurrence, maa opgives. Carrel svarte faktisk Amédée Pichot, der den 21. Juli styrtede op paa hans Redaktionskontor for at udjævne Trætten og forhindre en Duel, der forekom ham vanvittig:

Troer De, jeg er et Tossefaar, som vil slaas for at bevise det Urigtige i at ned-sætte Avisernes Abonnementspris til 40 Francs . . . Nej, han har truet mig med at skrive min Biografi og deri indføre en Kvinde, af hvis Slør jeg ikke vil finde mig i, at Nogen løfter en Flig med ringeste Pust. Jeg vil slaa ham ihjel, eller han slaar mig ihjel.

XXIV

Ud paa Aftenen vendte *Nationals* Ansvarehavende, Persat, hvem Carrel vilde have til Sekundant, tilbage fra Landet, derfor Historien og blev som ude af sig selv. Duellen er min, raabte han. (Carrels Artikel havde ikke været undertegnet; han alene bar altsaa Ansvaret for den). Han tilbød Carrel og foreholdt ham i heftige Vendinger, hvor kostbart hans Liv var.

Persats Mod var berømt. Han havde været Ritmester i Kavalleriet under Napoleon, og var i 1814 for overordenlig Bedrift bleven dekoreret paa Valpladsen af Kejsers egen Haand. Han havde kæmpet ved Carrels Side i Katalonien.

Kl. 11 om Aftenen kom Carrels Sekundanter tilbage: Girardin havde afslaaet ethvert Forslag til Forlig, hvor imødekommende

det end var. Begge Vidner havde det Indtryk, at han havde givet Løfter paa højere Steder. Saa indfandt Capo de Feuillide sig, som jo var Skyld i det Hele. Han raabte: *Ce duel n'aura pas lieu, je vais casser les reins à ce polisson de Girardin.* Han vilde hugge den Gadedreng sønder og sammen før Duellen — Vaas og Fraser.

Carrels Arrestation efter Fieschi's Attentat havde oplyst ham om Styrken af de Regerendes Had; allerede hans Ord i Indledningen til Paul Louis Couriers Skrifter synes skrevne under Indtrykket af dette Had. Han berører Couriers Forudfølelse af, at han vilde blive ryddet af Vejen, hører ligesom et Farvel til Livet ud af et Sted hos ham. Selv plejede han ellers altid at stole paa sin Stjerne. Før sine andre Dueller havde han været ganske ubekymret. Nu ordnede han sine Anliggender, sendte et betroet Depot tilbage, skrev sit Testamente, havde for sine Venner et vemodigt Smil, hvori de læste et Farvel.

Persat vilde ikke give tabt. Næste Morgen Kl. 5 er han hos Carrels Sekundant

Aubert, træffer der den ene af Girardins Sekundanter Lautour-Mézeray, kræver Duellen for sig og bliver afvist. Hans Forbitrelse stiger til Kogepunktet. Han skulde Kl. 7 træffe Carrel med dennes Læge paa Operaboulevarden. Men Carrel der ser, hvor ophidset han er og frygter altfor hidsig Optræden af ham paa Terrainet, narrer ham til at gaa bort at købe nogle Cigarer, og kører, da han har vendt Ryggen til, i Firspring til Vincennes-Skoven. Persat, som ser sig narret, betaler imidlertid en Kusk saa stærkt, at han er der før Carrel. Han vil saa falde over Girardin, slaa ham ned som en gal Hund. Carrel siger: Persat, jeg er Dem taknemmelig for det Venskab De beviser mig. Dog denne Duel er alvorlig. Den er mig i højeste Grad imod, men den maa finde Sted med Ro og Værdighed. — Han tilføjer: Ifald de andre Herrer endnu her gør passende Tilbud, saa autoriserer jeg til at modtage dem; thi denne Duel er ikke ærefuld og ikke politisk.

Endnu i sidste Øjeblik sagde den stolte

Carrel til Girardin for om muligt at undgaa Sammenstødet:

Eh bien, Monsieur, vous m'avez menacé d'une biographie. La chance des armes peut tourner contre moi. Cette biographie, vous la ferez alors, monsieur. Mais dans ma vie privée et dans ma vie publique, si vous la faites loyalement, vous ne trouverez rien qui ne soit honorable. N'est-ce-pas?¹⁾

Girardin nøjedes med at svare: *Oui, monsieur.*

Carrel sagde da: *Après ce que vous venez de dire je puis vous déclarer, qu'en écrivant l'article du National je ne pensais nullement à vous offenser.²⁾*

¹⁾ De har truet mig med at skrive mit Levned. Vaabenlykken kan gaa mig imod. Saa vil De altsaa skrive dette Levned. Men hvis De gaar retskaffent tilværks, vil De hverken i mit private eller i mit offentlige Liv finde noget, der ikke er hæderligt. Ikke sandt?

²⁾ Efter hvad De nu har sagt, kan jeg afgive den Erklæring, at jeg ved at skrive Artiklen i *National* aldeles ikke tænkte paa at fornærme Dem.

Der var da ikke mere noget at slaas for. Girardin raadspurgte med Blikket sine to Sekundanter. Ingen af dem fortrak en Mine, skønt den ene af dem var Carrel stærkt forpligtet. Persat vilde paany kaste sig over Girardin. Carrel standsede ham med et Blik.

Carrel gav med sin Kugle Girardin et let Saar i Benet. Men Carrels Saar var dødeligt. Kuglen var trængt ind i Underlivet, havde medført Stumper af Klæde- dragten; Bughinden var gennemboret, en Pulsaare aabnet, saa en stærk indre Forblødning fandt Sted. Kuglen blev slaet flad imod Knoglen og faldt dybt ned i det lille Bækken.

Carrel gjorde sig ingen Illusion: Et trist Saar, sagde han. Taarerne strømmede ned ad Persats Kinder. «Græd ikke min gode Persat, den Kugle frikender Dem.» Han mente: Ved en politisk Retssag næste Dag. Men Regeringen udsatte klogelig Sagen, og Persat maatte gaa i Fængsel. Idet Carrel blev ført forbi Girardin, sagde han artigt:

Souffrez vous beaucoup, Monsieur? Girardins Saar betydede Ingenting. Det viste sig umuligt at flytte Carrel til Paris. Halvt baaret, halvt gaaende naaede han Pladsen i St. Mandé og huskede paa, at der boede en af hans gamle Kammerater fra St.-Cyr, Louis Paira, af stik modsat politisk Overbevisning, forhenværende Kaptajn i Bourbonernes Garde. Han tog med sin gamle Moder paa det Hjerteligste mod den Saa-rede, og i hans lille Landsted oppebiede Carrel da Dødens Komme, trøstende sine Venner, givende alle det sidste Haandtryk.

Han sagde: Regimentets Fanebærer er altid mest udsat; jeg har gjort min Pligt. Han sagde: Ikke til nogen Kirke! (i den Mening, at Liget ikke maatte føres dertil. Han nævnte Navnene paa Benjamin Constant og andre Politikere, mente, hans Navn vilde blive husket som deres. Talte iøvrigt trods sine Smerter om Politik, om Spanien, han saa grundigt kendte. Kun en eneste Sætning af ham røbede Bitterhed:

I mit Land har man ladet mig bære alt det Had, som knytter sig til de Me-

ninger, jeg har forsvaret. Enhver af mine Handlinger har man bagvasket, alle mine Ord har man vredet om; ja man er trængt ind i mit Privatliv; man har tvunget mig ind i en Sækgade uden Udvej.

XXV

24. Juli, Kl. halvfem om Morgenen udaandede han. Dødskampen havde i dette unge, kraftige Legeme varet fem og fyrretyve Timer. — Han døde i samme unge Alder som Lord Byron, 36 Aar gammel.

Alt den 26. blev han begravet med en national Ceremoni, der mindede om den ved Lafayettes Begravelse. Chateaubriand, der vilde se ham paa Dødslejet, men ikke kom ind, gik efter Kisten, og klager i sine *Erindringer* over, at Begravelsen efter Carrels Vilje ikke turde være kirkelig, og at der paa Graven ikke turde anbringes noget Kors. Han alene sørgede dog for at holde Graven vedlige. I sit Levned aftrykker han Graverens Regninger for 1838 og 1839, atten Francs og tyve Francs. Til Gengæld har han den burleske Ytring: Dersom

Carrel var falden i Duellen med den unge Laborie, havde hans Død idetmindste havt en stor Aarsag, Henrik V, og et stort Teater. Nu har han forladt os for en ussel Trætte, der ikke var værd et Haar af hans Hoved.

Digterne besang ham:

I Mussets Stanzer til Malibran mindes han Carrel blandt dem, som døde unge:

Ah, combien, depuis peu, sont partis pleins de vie!
 Sous les cyprès anciens que de saules nouveaux!
 La cendre de Robert à peine refroidie,
 Bellini tombe et meurt! — *Une lente agonie*
Traîne Carrel sanglant à l'éternel repos.
 Le seuil de notre siècle est pavé de tombeaux.

Ploug skrev med en mindre heldig Vending om Girardin:

Men Tankens vidt straalende Lys blev ej slukt
 før Skumlerens Kugle fandt Vej til hans Hjerte.

Skumleren er et højst besynderligt Ord.

Den Duel, hvori Lassalle, 39 Aar gammel, fandt Døden, har kun svage Ligheds-punkter med Carrels. Men i 1898 rydde-

des i Italien den udmærkede Politiker og Digter Felice Cavalotti af Vejen ved en ligesaa oprørende Duel, da han faldt for en politisk Lejesvends Kaardestød.

XXVI

I Sorgen over Armand Carrels Død blandede sig den almindelige Beklagelse af hans formentlige Hidsighed og Umedgørlighed: Han havde ikke kunnet glemme, at han var Militær.

Den første Løgn, der dels formede sig, dels blev formet, var den om hans urimelige Stridbarhed. Han var en Kamphane, der sloges paa Liv og Død for Spørgsmaalet om Avisabonnementets Højde. Legenden blev Cliché og gentoges overalt hos St. Beuve, Nisard, Chateaubriand osv. I Michauds *Biographie Universelle* hedder det: Han bukkede under i en Duel, som mindre gjaldt en politisk Retsstrid end et Pengespørgsmaal. Det drejede sig om et Blad skulde koste 40 francs om Aaret.

Perlen er maaske *Dictionnaire Universel*

Armand Carrel.

af Maurice Lachâtre, et Værk som tilmed er tilegnet Emile de Girardin.

Dér tales om den Militarismens Mani, der virkede saa fordærveligt paa Carrels Tanker og Vaner. Og det bebrejdes ham heftigt, at hans Æresfølelse — saa kilden den var — aldrig bragte ham til at tage Del i noget Oprør : i de af ham fordømte, men at han, som aldrig havde udsat sit Liv under en Opstand, satte Alt paa Spil for det Spørgsmaal, om Aviserne turde være billige eller ikke, at han, Fremskridtets Repræsentant, tog Parti for den gamle Presse og for en Abonnementspris af mindst 60 francs.

Han døde da i rette Tid for sig selv og sit Parti.

Dette skreves endnu i 1856, tyve Aar efter Duellen.

Det næste Udtræk, Løgneren fik, var dette: I Virkeligheden havde Carrel søgt Døden i Desperation. Træt af sex Aars daglige frugtesløse Kampe, modløs over at tjene en Sag, der var tabt, greb han til den Udvej at spille Va-banque.

Han gik til Duellen som til et Selvmord.

Selv Venner og Beundrere troer derpaa og lader det forstaa, Sainte-Beuve, Louis Blanc: Han greb en Lejlighed til at faa en Ende paa det Hele.

Sandheden er, at han dels stod paa Nippet til at blive valgt ind i Kammeret — sidst var han trods alle Regeringens Anstrengelser faldet mod kun fem Stemmer — og to Kandidaturer var ham tilbudte. Han havde desuden to store Værker under Udarbejdelse, et om det engelske Folks konstitutionelle Historie, et om Revolutionens og Kejserdømmets Historie fra 1799—1815 — hvad der tilfulde viser, at han ingenlunde var træt af Livet eller søgte Døden. —

Rouen krævede nu Liget udleveret, men forgæves. Vennerne vilde føre det til Paris og afholde en stor Sørgefest. Den forbødes. Chateaubriand skrev: Carrel truede Philippe's Trone. Guizot skrev: Det republikanske Parti ligger i Kisten med Carrel; det vil opstaa paany, men der kræves Tid.

Capo de Feuillide, der var Skyld i Alt og ikke vilde gaa i Glemme, udskaeldte Girardin og udfordrede ham derefter. Girardins Sekundanter, to Generaler, afgjorde, at Girardin burde afslaa enhver Udfordring, der knyttede sig til Duellen med Carrel. Girardin frafaldt desuden sin Klage mod Capo.

Saa med Et slog denne om. Kun et halvt Aar efter at Carrel var faldet som Offer for den Haandsrækning, han gav Capo, tog denne fast Ansættelse i Girardins Avis og aabnede sin Virksomhed der som Feuilletonist med i ni Spalter at angribe den saakaldte gamle Presse, forsvare sig selv, lovprise Girardin og udskaelde sine Venner fra igaar for Utaknemmelighed: Det var de republikanske Føreres Utaknemmelighed imod ham, som havde bragt ham til det Yderste af Harme og Væmmelse.

Snart efter blev han Genstand for Kongens og den kongelige Families smigrende Opmærksomhed.

Det var for hans Skyld, at Carrel havde

udsat sig. Det var da behændigt af Girardin at antage ham som Medarbejder. Det blev gjort til et stort Hjertes ædelmodige og rørende Handlemaade.

Enkelte Samtidige mistænkte nu Capo for fra først at have ladet sig købe ind i Sammensværgelsen mod Carrel.

Antagelsen er urimelig; thi den er unødvendig. Renan har indset det: En Lavhed er ingenlunde altid betalt. Naar der er Brug for en umaadelig Gemenhed, findes der altid En, som begaar den gratis.

Da Persat efter tre Maaneders Fængsel slap ud, udfordrede han, som havde aflagt Ed paa at hævne Carrel, øjeblikkelig Girardin, men idet denne afviste Udfordringen, offentliggjorde han tillige en lang Fremstilling af Sagens Historie. Her gaar hans Ædelhed over alle Bredder: Det var Carrels urimelige Afvisning af, at den forklarende Notits skulde trykkes samtidigt i begge Blade, som tvang ham til Duel. Skønt Carrels Ret «idetmindste var tvivlsom», tillod han ham at betragte sig som den Fornærmede og vælge Vaabenet. Han

vogter sig vel for at minde om Ordet *bonne fortune*; han tilbageviser med Vrede Insinuationen om, at han skulde være en Spekulant i Duelreklame, har ikke et Ord om Ordskiftet i Vincennes-Skoven.

I Et og Alt har han selv den smukke Rolle.

Og nu tog — i bedste Hensigt — Madame de Girardins Venner fat. Balzac, der mer end nogen blev forkælet og hyldet i *La Presse*, skrev i *Chronique de Paris* en Beretning, som han maa have holdt for sand: «Hvis vi forsvarer Carrel, saa anklager vi ikke derfor hans ulykkelige Modstander. Hr. Emile de Girardin kunde ikke afslaa Duellen. Han udsatte sit Liv, han blev alvorlig saaret. Vi bør beklage, ikke anklage ham».

Fra nu af bliver det virkelig faldne Udtryk *bonne fortune* drejet om til lutter Ridderlighed.

Paa Terrainet skal Girardin nu have sagt om Duellen:

Monsieur, rien ne pouvait me faire plus de peine et plus d'honneur. (Intet kunde

volde mig større Sorg og gøre mig mere Ære) — Carrel skal blot have hilst til Svar.

Med dristig Snuhed udnytter Girardin — alt som Tiden gaar — Situationen. Efter at have været den, der ædelmodigt gav Afkald paa at betragtes som den Fornærmede, bliver han Offeret for en umedgørlig Modstanders utaaelige Anmasselse: I sine tidligere Dueller havde han altid været den fornærmede og havde altid skudt i Luften. Denne Gang har han i Imødekommenhed strakt sig saa langt som til den yderste Grænse, Æren tillod ham.

Han kunde des sikrere paastaa hvadsomhelst, som Regeringen — i Strid med hvad der ellers altid fandt Sted ved Manddrab — ikke havde foranlediget nogensomhelst Undersøgelse af Sammenhængen med det Skete.

XXVII

I 1848 kom som bekjendt det store politiske Sammenbrud. Guizots stejle Hovmod og den gamle Konges Stædighed havde ligesom kaldt paa Revolutionen. Alt den 7. Februar, mer end fjorten Dage før dens Udbrud, vejrede Girardin Faren og nedlagde sit Mandat som Deputeret.

24. Februar brød det løs, det Uvejr, som forplantede sig til Schweiz, Tyskland, Østerrig, Italien og Polen.

Neppe var Skydningen i Gaderne stilnet og Krudtrøgen spredt i Paris, før én fælles Tanke opstod i alle Sind, og ét og samme Raab lød fra alle Læber: Ak! om Carrel havde været til endnu!

Saa havde man havt den Fører, den Vejleder, den overskuende Aand, der nu

savnedes saa bittert og som Lyrikeren Lamartine maatte erstatte.

Overalt lød det: Carrel! Carrel! I Saint-Cyr, paa Boulevarderne, i Aviserne, i Nationalgarden, i Hæren, i den polytekniske Skole, i Ecole de Médecine, i Ecole de droit.

Man besluttede, strax at vise hans Minde en højtidelig Hyldest. En stor patriotisk Ceremoni skulde være Vidnesbyrdet om den nationale Taknemmelighed. De Utaalmodigste vilde, den skulle berammes alt til den 28. Februar.

Den fandt Sted allerede den 2. Marts — paa den sjette Dag efter Revolutionens Sejr. En uhyre Procession bevægede sig fra Grèvepladsen til Graven i St. Mandé. Regeringens officielle Repræsentant, Armand Marrast, gik i Spidsen.

Girardin lod øjeblikkelig sit Blad meddele, at denne Fest ikke vilde blive afholdt uden at han kom tilstede. Han gik i en af de første Rækker. Og neppe havde ved Graven Marrast talt i den provisoriske Regerings Navn og vist Carrel skyldig

Retfærdighed, saa tog umiddelbart derefter Girardin Ordet.

Han begyndte med at paastaa, han ved sit Komme havde fulgt en ædel Kaldelse. Han sagde ikke fra hvem. Man havde ved Kaldelsen vist ham, at man ikke nærede Tvivl om Oprigtigheden eller Varigheden af den Sorg, han bar paa:

«Hvis den Sorg og det Savn, jeg føler ved det skæbnesvangre og altfor tidlige Tab af den store Borger, som gav den republikanske Sag den Dobbeltglans, som udstraaler fra et sjældent Talent og et prøvet Mod — hvis denne Sorg og dette Savn havde kunnet forøges — saa vilde det være sket ved de Begivenheder, som nylig er blevne fuldbragte [Revolutionen]. At sige, hvor stærkt Armand Carrel savnes ved disse Begivenheder, det er at vise hans Minde den mest smigrende Hyldest. Dog jeg tager fejl — der er én Hyldest, som er endnu mere værdig og som vi kan bringe, det er at kræve af den provisoriske Regering, som har indlagt sig Hæder ved Afskaffelse af Dødsstraffen,

at den fuldender sit Værk ved at afskaffe Duellen.»

I *La Presses* Referat hedder det: «Hr. de Girardin blev med Henrykkelse omfavnet af alle dem, som omgav ham. Armand Marrast svarte med nogle varme Ord. Han og Girardin gav hinanden kærligt Haanden. Rørelsen var synlig paa alle Ansigter.»

I Virkeligheden brugte Marrast trods Alt to Gange Ordet *Sone* (expiation). Og i Virkeligheden var Sagen den, at det umaadelige Forræderi, hvori Girardin nu gjorde sig skyldig, han, Julimonarkiets Tjener, Guizots svorne Mand, Hoffets Nærmeste — var den provisoriske Regering til uberegnelig Nytte. Den 23. Februar havde Girardin i Tuilerierne forlangt Kongens Tronfrasisgelse til Bedste for Hertuginde af Orléans; men umiddelbart efter Gadekampens Udfald havde han i fire Numre af sit Blad (25de—28de) ofret hele Kongefamilien og var optraadt som begejstret Nyomvendt.

Hermed var Løgnen om Carrels Ende-

ligt fastslaaet som Historie. Hvorledes skulde Marrast, Carrels egen Efterfølger, kunne optræde Side om Side med Girardin, ifald denne havde ladet den store Borger forsvinde i en ussel Faldgrube!

Det nyttede intet, at Folkemængden hin Dag iagttog en isnende Taushed, heller ikke at de republikanske Aviser forbigik Optrinnet uden et Ord. Girardin var den Overlevende, den Lykkelige, den Mægtige, som gav Biografer, Historikere og Leksikonskrivere Stikordet.

XXVIII.

Saa naaes Højdepunktet.

Den Dame, Carrel havde elsket og for hvis Skyld han faldt, havde efter hans Død trukket sig tilbage til Verdun, sin Fødeby, levede der med sine Slægtninge i Stilhed, øvende en ikke ringe Godgørelse.

Girardin lod nu atter og atter sætte i sine Biografier, at da han, den rige og ædelmodige, havde erfaret, at denne Dame levede i Trang, ansaa han det for sin Pligt at understøtte hende af sine Midler. Han havde, som det hed «adopteret Carrels Enke», hvem nu hendes Alder hindrede i at arbejde og fortjene sit Brød.

Det læses allevegne. Huset Girardins fremragende Venner Emile Ollivier og Mme Edmond Adam bekræfter Sagen, som

havde sin Grund i at «hin Grav altid forblev aaben i Emile de Girardins Hjerte.»

Han selv har 1877 fortalt det til Madame Adam.¹⁾

Er Sagen ikke ren Opdigtelse, saa har Giveren selvfølgelig skjult sig bag en Mellemmand — Emile Ollivier taler om *un nom supposé* — saa den stakkels Kvinde ingen Anelse har havt om, at hun modtog Penge af den Mand, hun afskyede mest. Men den er i sig selv lidet sandsynlig. Fru Amélie havde personlig Formue; hendes Slægtninge var rige, hendes Nevøer og Niecer omgav hende med den opmærksomste Omhu. Da hun ikke selv levede kummerligt, behøvede hun ikke Girardins Midler til at understøtte Andre.

¹⁾ Emile Ollivier: L'Empire liberal VI, Madame Adam: Mes Souvenirs VII.

XXIX

For Enhver, der første Gang i nogenlunde forstandig Fremstilling har lært Tvekampen mellem Carrel og Girardin at kende, er den utvivlsomt kommet til at staa som det typiske og tragiske Sammenstød mellem en ældre Tids mere ideelle Opfattelse af Pressen og den nyere Tids literære Industrialisme. Hvor megen individuel Farve Begivenheden end har, saa iagttager vi utvivlsomt i den Reklame-Journalistikens Oprindelse og Væsen.

Vi har dernæst faaet et Indblik i Menneskenaturen, som den er i dens Højhed og i dens Svaghed og Gemenhed. Vi har skelnet historiske Drivfjedre, liggende blottede for vore Øjne.

Vi har set, hvorledes de Ædle bukker under for de Hensynsløse og Lave.

Vi har øjnet et Glimt af Forræderiets Psykologi. Den Mand, for hvis Skyld Carrel udsatte sig, løber over til den, mod hvem han støttede ham. — Den Mand, som fælder Carrel i Julimonarkiets Tjeneste, er den første, som sviger Julimonarkiet.

Vi har set, hvorledes de upaalidelige Sagn danner sig, der altfor ofte udgør, hvad vi kalder Historie:

Den Forsonlige bliver Kamphanen.

Den Livskraftige bliver den Livstrætte, som søger Døden.

Drabsmanden bliver Riddersmanden, som strækker sig til det Yderste for at undgaa Anvendelse af voldelige Midler: Han bør ikke anklages, men beklages. Han bliver en Genstand for Medfølelse og Sympati, medens den Dræbte (med alle sine Fortrin) bliver halvt latterlig som den reaktionære Forkæmper for at Aviser bør være dyre.

Saa længe den politiske Tilstand, den Dræbte bekæmpede, endnu holder, gælder han for et uklart Hoved, et Brushoved, der døde i rette Tid. Hans Modstander

har Fortjeneste af at have ladet ham forsvinde i rette Tid for ham selv.

Saasnart et vældigt historisk Omslag aabenbarer, at den Døde havde Ret, at han var stor og overlegen, ja bevirker, at han pludselig savnes som den uundværlige Fører og Leder, slaar Drabsmanden om og forvandler sig til den Afdødes største Beundrer, der aldrig kan forvinde Sorgen over, at have været den uskyldige Aarsag til hans Død. Han bærer altid den aabne Grav i sit Hjerte.

Og da et helt Folk hylder den Savnede, saa er det Morderen, der rørt taler ved Graven, Morderen, der er Sorgens og Savnets Tolk, og i sit udbredte Blad staar som den, der vinder Alles Bifald, Alles Hjerter.

Situationen er Shakespearesk. Man mindes Richard III.

Girardin havde nødvendiggjort Duellen ved at true den Døde med at sætte hans Elskedes Navn i Avisen.

Han udspreder nu, at han ædelt — o saa ædelt! — diskret — o saa diskret —

understøtter den samme Kvinde, sikrer hende en sorgløs Existens af sine Midler.

Han havde ved sin Udaad søgt og opnaaet en umaadelig Reklame for sig og sit Blad, havde gjort sig Magthaverne forpligtet, gjort sig uundværlig. Senere opdages det, at det netop var den Mand, han har slaet ihjel, som var den uundværlige.

Men med Snildhed er han saa selv den første og ivrigste til at udtale dette og parerer derved Slaget. Da Orkanen bryder løs, gaar han aldeles ikke tilbunds, men fører sit Skib frelst i Havn og overlever under uafbrudt Medgang sin Modstander i halvhundrede Aar.

Saadan er Verdens Gang, og der er Et og Andet at lære af den.

STATUE AF ARMAND CARREL I ROUEN

GEORG BRANDES

- Dualismen i vor nyeste Philosophie.** 60 Øre.
Æsthetiske Studier. 2den ændrede Udgave. 4 Kr.
Kritiker og Portræter. 2den ændrede Udgave. 5 Kr.
Hovedstrømninger i det 19de Aarhundredes Litteratur. Forelæsninger holdte ved Københavns Universitet. Folkeudgave. I—III. 15 Kr.
Forklaring og Forsvar. En Antikritik. 1 Kr.
Søren Kierkegaard. En kritisk Fremstilling i Grundrids. 3 Kr. 50 Øre.
Danske Digtere. Charakterbilleder. 2. Udgave. 4 Kr. 50 Øre.
Esaias Tegnér. En litteratur-psychologisk Studie. Med Tegnér's Portrait. 3 Kr.
Benjamin Disraeli, Jarl af Beaconsfield. En litterær Charakteristik. 4 Kr.
Ferdinand Lassalle. En kritisk Fremstilling. 4 Kr. 50 Øre.
Mennesker og Værker i nyere europæisk Litteratur. 7 Kr.
Det moderne Gennembruds Mænd. 2den gennemsete Udgave. 5 Kr.
Ludvig Holberg. Et Festskrift. Med 12 Vignetter af Hans Nic. Hansen. 5 Kr.
Indtryk fra Polen. 4 Kr. 75 Øre.
Indtryk fra Rusland. 6 Kr.
Essays. Danske Personligheder. 4 Kr.
Essays. Fremmede Personligheder. 4 Kr. 75 Øre.
Udenlandske Egne og Personligheder. 5 Kr. 50 Øre.
William Shakespeare. I—III. 15 Kr.
Heinrich Heine. 2det Oplag. 2 Kr. 50 Øre.
Henrik Ibsen. 3 Kr.
Ungdomsvers. 2 Kr.
Levned. I—III à 6 Kr. 50 Øre.
Om Læsning. 75 Øre.
Før og nu. To tragiske Skabner. 1 Kr. 50 Øre.

GYLDENDALSKE B

:: NORDISK FO

Danskernes Historie Online
Danske Støtstofundersøgers Bibliotek